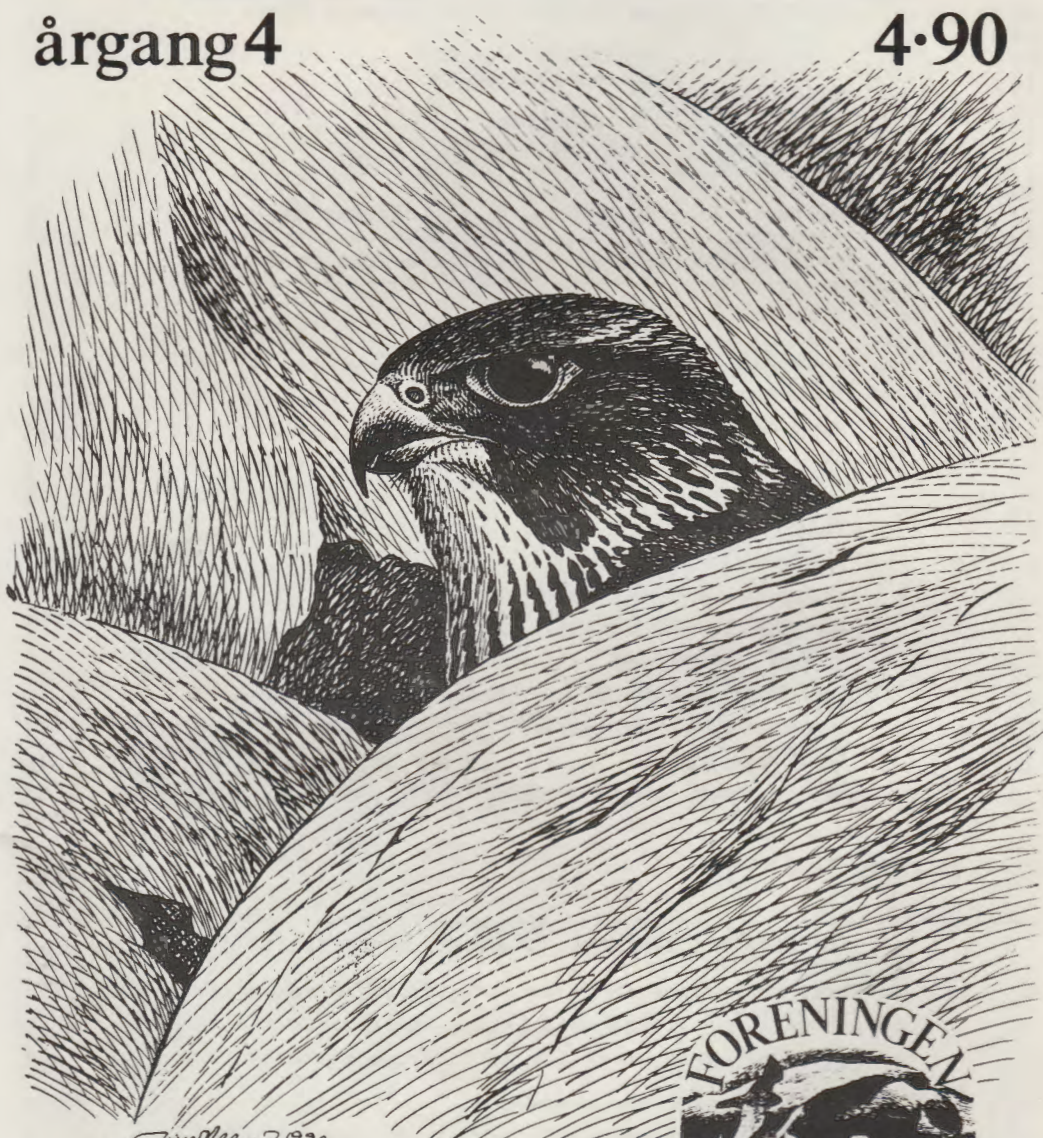


# VÅRE ROVDYR

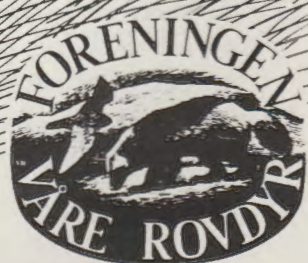
årgang 4

4·90



*W. Lee 1970*

issn 0801-4728



## VARE ROVDYR

Postboks 17 - 2420 Trysil

Tidsskriftet VARE ROVDYR er medlemsorgan for foreningen  
VARE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

ANSVARLIG UTGIVER:  
Foreningens styre

REDAKTØR:  
Hilde Aaseth

Medlemskontingent 1990 ..... Minimum kr 75,-  
Abonnement ..... Kr 75,-  
Postgiro 0806 4429494      Bankgiro 1800.20.97644

### INNHold:

Leder .....	109
"Nødvergeretten" .....	110
Naturvernforbundet jakter på Nylund .....	119
Folder om rovdyr .....	120
Rovdyrhatets blåmandag .....	120
Sauen - en hellig ku? .....	122
Rovfuglbeslaget ved Galterud .....	124
Klarer vi å bevare en sør-norsk jervestamme? .....	128
Rovdyrdebatt i P2 i sommer .....	130
Spørsmål i Stortinget .....	134
Forvaltning av bjørn og sau i Hedmark beitesesongen 90. ....	136
Skyter vi våre siste bjørner? .....	142
Sau i norsk utmark .....	143
Siste nytt fra "ulveforskningen" i Norge .....	144

### FORENINGEN VARE ROVDYR

arbeider for å spre fakta om rovpattedyr og rovfugler,  
og for at disse artene skal leve i livskraftige bestander  
og forvaltes etter norsk lov og internasjonale avtaler.

Baksidefoto: Paul Granberg

Forsideillustrasjon: Ung jaktfalk av Viggo Ree, 1990

Trykk:  
Gausdal Trykkeri



Utgitt med støtte fra  
Verdens Naturfond

## Nødvergeretten

Etter de to siste rettsaker vedr. felling av fredet rovvilt under henvisning til nødvergeretten ( par.11 i viltloven ), viser disse domsavgjørelser at ulven ( som disse saker gjaldt ) har minimalt eller praktisk ingen form for vern i Norge. I prinsippet vil dette si at hvis en ulv ser på en saueflokk på en kilometers avstand kan denne ulven felles med henvisning til nødvergeretten. Da rimer det ikke at vi gjennom internasjonale avtaler som Bernkonvensjonen har forpliktet oss til å ta vare på truede planter og dyr. I denne konvensjonens artikkel nr.6 heter det: "Hver kontraherende Part skal treffe de nødvendige egnede lovgivnings-og administrative tiltak for å sikre det spesielle vern av arter av vill fauna som er angitt i vedlegg II". Dette vil si at vår viltlov pr.i dag ikke står i overenstemmelse med våre internasjonale forpliktelser. Ytterste konsekvens, hvis vi ikke endrer vår forvaltning av denne dyrearten, kan bli at Norge blir tilkjent hovedansvaret for utryddelse av denne lille familiegruppen på 5-8 ulver vi har i grensetraktene på Finnskogen. Den forrige regjeringens miljøvernminister viste liten interesse for å følge opp denne avtalen, men vi får anta at landets nye ledere vil påse at Norge viser seriøsitet i internasjonalt miljøvernarbeid.

I disse dager er viltloven til høring, det burde gi naturvern-organisasjonene muligheter til å påpeke de feil denne loven har. Jeg håper og tror at vår nye miljøvernminister vil ta til fornuft og forvalte ulven etter de forpliktelser vi har påtatt oss, en dyreart som til nå har gjennomgått nok av forfølgelse og etterstrebelser.

Morten Bilet

# Nødvergeretten

Etter de to siste rettsaker vedr. felling av fredet rovvilt under henvisning til nødvergeretten ( par.11 i viltloven ), viser disse domsavgjørelser at ulven ( som disse saker gjaldt ) har minimalt eller praktisk ingen form for vern i Norge. I prinsippet vil dette si at hvis en ulv ser på en saueflokk på en kilometers avstand kan denne ulven felles med henvisning til nødvergeretten. Da rimer det ikke at vi gjennom internasjonale avtaler som Bernkonvensjonen har forpliktet oss til å ta vare på truede planter og dyr. I denne konvensjonens artikkel nr.6 heter det: "Hver kontraherende Part skal treffe de nødvendige egnede lovgivnings-og administrative tiltak for å sikre det spesielle vern av arter av vill fauna som er angitt i vedlegg II". Dette vil si at vår viltlov pr.i dag ikke står i overenstemmelse med våre internasjonale forpliktelser. Ytterste konsekvens, hvis vi ikke endrer vår forvaltning av denne dyrearten, kan bli at Norge blir tilkjent hovedansvaret for utryddelse av denne lille familiegruppen på 5-8 ulver vi har i grensetraktene på Finnskogen. Den forrige regjeringens miljøvernminister viste liten interesse for å følge opp denne avtalen, men vi får anta at landets nye ledere vil påse at Norge viser seriøsitet i internasjonalt miljøvernarbeid.

I disse dager er viltloven til høring, det burde gi naturvern-organisasjonene muligheter til å påpeke de feil denne loven har. Jeg håper og tror at vår nye miljøvernminister vil ta til fornuft og forvalte ulven etter de forpliktelser vi har påtatt oss, en dyreart som til nå har gjennomgått nok av forfølgelse og etterstrebelse.

Morten Bilet

# «Nødvergeretten»

Vilt- og miljøforeningenes folk var på plass med sine plakater også under rettsaken i Valdres.

(foto: red.)



## **Rettsbok**

for

**V a l d r e s   h e r r e d s - r e t t .**

### **Hovedforhandling**

År 19 90 den 18. oktober ble rett holdt i kommunestyresalen i rådhuset på Fagernes.

**Rettsens formann:** Sorenskriver Halvdan Harkjerr

**Meddommere:** 1. Hagebrukskandidat Marit Iversen Sørhus, Fagernes,  
2. Gardbruker Tryggve Haugen, Tisleidalen,  
nr. 1 avga forsikring,

nr. 2 har gitt forsikring før.

**Protokollfører:** Arnbjørg Holmen

**Sak nr.** 10/1990

### **Den offentlige påtalemyndighet**

mot

tiltalt for overtredelse av lov om viltet av 29. mai 1981 nr. 38, § 56, jfr. § 3 annet ledd, jfr. første ledd og straffeloven § 291.

År 1990 den 23. oktober ble retten satt på ny på samme sted med samme dommere og protokollfører.

Etter rådslagning og stemmegivning for lukkede dører, er det avsagt slik enstemmig

d o m :

██████████ i Sør-Aurdal. Han bor på Heiebråten i Bagn, er uformuende, driver som skogsarbeider og gardbruker, men er uføretrygdet og mottar trygd med ca kr. 80.000 pr. år. Han er gift og har fire voksne barn.

Statsadvokatene i Eidsivating har ved tiltalebeslutning av 30.3.1990 satt ██████████, ██████████, under tiltale ved Valdres herredsrett til fellelse etter

- I. Lov om viltet av 29. mai 1981 nr. 38, § 56, jfr. § 3, 2. ledd, jfr. 1. ledd  
hvoretter det er forbudt å drepe fredet vilt.

Grunnlag:

Søndag 11. juni 1989 om morgenen på Heiebråten i Bagn i Sør-Aurdal felte han en fredet ulv med sin Mauser-rifle cal. 7.92.

- II. Straffelovens § 291  
for å ha skadet en gjenstand som helt eller delvis tilhørte en annen.

Grunnlag:

Søndag 11. juni 1989, om morgenen, i Sør-Aurdal på høydedraget mellom Tollefsrud i Begnadalen og Hedalen, knuste han en radiosender tilhørende Direktoratet for Naturforvaltning med et spett.

I tiltalebeslutningen er opplyst at straffeloven § 62 første ledd kommer til anvendelse, samt at almene hensyn krever påtale og at påstand om inndragning og erstatning vil bli nedlagt.

Hovedforhandling ble holdt 18. og 19.10.1990 i kommunestyresalen i rådhuset på Fagernes. Tiltalte var til stede og avga forklaring. Advokat Kristian Launes, Kristiansand, møtte som tiltaltes offentlig oppnevnte forsvarer. Politispektør Ole Bjarne Hagen ved Vestoppland politikammer var aktor. Petter Wabakken møtte og forklarte seg som sakkyndig uten oppnevning, og i medhold av straffeprosessloven § 149 var han til stede under hele forhandlingen inntil prosedyren. Det ble ellers avhørt tre vitner, og foretatt slik dokumentasjon som fremgår av rettsboken. Retten, aktor, tiltalte og forsvareren var på

befaring på eiendommen Heiebråten.

Aktor la ned slik

p å s t a n d :

1. Tiltalte dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til straff av fengsel i 24 dager.
2. Med hjemmel i straffelovens § 35 annet ledd, jfr. § 37b, inndras til fordel for statskassen et stk. Mauser rifle nr. 8709 cal. 7.92.
3. At han innen 14 dager tilpliktes å erstatte Direktoratet for naturforvaltning, Tungasletta 2, 7004 Trondheim kr. 33.721,-.
4. At han tilpliktes å erstatte det offentlige sakens omkostninger fastsatt etter rettens skjønn.

Forsvareren la ned slik

p å s t a n d :

Tiltalte frifinnes, subsidiært at han anses på mildeste måte, for post I, og at han anses på mildeste måte for så vidt angår post II.

Rettens merknader.

Torsdag 18.5.1989 ble observert en ulv på riksveg 4 i nærheten av Gjøvik. Den ble senere observert både i Redalen og Snertingdal, og det var grunn til å anta at den var på vandring vestover mot Valdres.

Tirsdag 6.6.89 fikk lensmann Jan Aune i Etnedal melding om at ulven var sett ved Høljerast. Lensmannen forklarte som vitne at han kjørte til stedet og påtraff ulven, at han så kjørte mot Tonsåsen og at ulven "luntet" ved siden av bilen. Lensmannen kontaktet villdyrforskere, som han visste var i nærheten, og en forsker møtte lensmannen på Tonsåsen. Ulven ble skutt med en bedøvelsespil, påsatt en radiosender og deretter sluppet fri i terrenget. Ifølge lensmannen var ulven tynn og mager, og den veide 54 kg.

Lørdag 10.6.89 fikk lensmannen melding fra gardbruker Syver Nerødegård om at han hadde funnet flere døde lam på Tonsåsen mellom Etnedal og Sør-Aurdal. Syver Nerødegård bor 3-400 meter sør for der ulven ble sluppet i terrenget, og forklarte som vitne at han hadde ca 200 sauer i området. Han fant først et lam med avbitt hals og senere ble det funnet flere drepte lam. Retten legger til grunn at ulven i alle fall drepte 10 lam, og at det i området på daværende tidspunkt beitet ca 1000 sauer.

Etter hvert ble det tydeligvis en amper stemning som følge av den konflikt som oppsto mellom rovdryrforskernes interesse av å



følge ulvens videre vandring, og sauebøndernes krav om at ulven måtte bringes ut av beiteområdet. Det fremgår av vitneforklaringene til både Syver Nerødegård og Tore Røbergshagen, som var engasjert av Direktoratet for naturforvaltning til å radiopelle ulvens vandring. Lensmannen forklarte at situasjonen var uholdbar. Etter at det hadde lyktes å få kontakt med direktoratet, ble det bestemt at ulven skulle drives ut av området. Lensmannen fikk i den anledning samlet 3-4 mann. Ifølge lensmannen var de alle bevæpnet, dels med tanke på selvforsvar og dels med tanke på at det kunne bli nødvendig å avlive skadde sauer. Imidlertid viste radiopellingen at ulven var på vandring ned Liabekkdalen mot Hølera, og ved kl. 0400-tiden søndag 11.6.89 kunne sauebønderne slå seg til ro med at ulven var ute av beiteområdet på Tonsåsen. Tiltalte hadde ikke vært med i Tonsåsenområdet, og hadde ikke kjennskap til hva som hadde foregått der den søndagsnatten.

Lensmann Aune varslet Ola Reidar Andreassen, som er formann i viltnemnda i Sør-Aurdal, om at ulven var på vandring ned Liabekkdalen mot Begna. Ola Andreassen forklarte som vitne at han ved kl. 0730-tiden observerte ulven ved Liabekkbua, ca 500 meter fra tiltaltes gårdsbruk, og at ulven da var på vandring sydover i retning tiltaltes eiendom. Like etter opphørte peilesignalene fra radiosenderen som var montert på ulven.

På grunnlag av tiltaltes forklaring, og rettens observasjoner under åstedsbefaringen, legger retten til grunn at tiltalte satt ved kjøkkenvinduet da han ved kl. 0730-0800-tiden søndag 11.6.89 oppdaget ulven på innmarka 150-200 meter fra våningshuset. Den beveget seg i retning tiltaltes hest, som beitet i en innhegning 30-50 meter fra der tiltalte oppdaget ulven. Tiltalte tok da med seg sin Mauser cal. 7.92 og gikk ut fast bestemt på å skyte ulven. Han skjøt ulven med ett skudd på ca 100 meters avstand. Tiltalte forklarte at ulven da sto stille på en bakketopp og så i retning hesten.

Tiltalte forklarte at han visste at han hadde plikt til å melde fra til viltnemnda om at han hadde skutt ulven. Når det ikke ble gjort, skyldes det at han "mistet hodet", som han uttrykte det, og at han fikk panikk med tanke på den publisitet som ville oppstå omkring ulvedrapet. Han tenkte på alt oppstyr det ble etter den ulven som ble skutt i Engerdal, og han visste at han som drepte den ulven hadde fått en bot på kr. 20.000. Det bemerkes at på daværende tidspunkt var ikke ulvedrapet i Engerdal behandlet av domstolene. Retten må beklage at tiltalte ikke meldte fra til viltnemnda om ulvedrapet slik han var forpliktet til etter viltloven § 11 annet ledd. Han ville derved ha gjort situasjonen enklere både for seg selv og for myndighetene. Det forhold at tiltalte unnlot å melde fra om ulvedrapet, er ikke tatt med i tiltalebeslutningen.

Samme dag som ulven ble skutt, fjernet tiltalte radiosenderen fra ulven, og tok senderen med seg i bilen til åsen mellom Tollefsrud og Hedalen. Der knuste han senderen med et spett. Tiltalte har for så vidt erkjent seg skyldig i skadeverk. Retten finner bevist at tiltalte handlet forsettlig, og han blir å dømme i samsvar med tiltalebeslutningen post II.

Utpå kvelden søndag 11.6.89 plasserte tiltalte ulven i bilens bagasjerom og kjørte til et tjern, der han rodde utpå og senket ulven. Verken ulven eller radiosenderen er funnet.

Tiltalte ble mistenkt for ulvedrapet umiddelbart etter at det var skjedd, men i politiavhør nektet han et hvert kjennskap til drapet. Under etterforskningen støvsuget politiet bagasjerommet i tiltaltes bil, og Norges Veterinærhøgskole, Institutt for reproduksjon og rettsmedisin, meddelte Kriminalpolitisenralen i brev av 25.10.89 at det ved en nitid gjennom søkning av innholdet i den innsendte støvsugerpose ble funnet ca 30 stk hår av noe forskjellig lengde og tykkelse, og at hårene er forenlig med ulvehår og kan således stamme fra ulv. I politiavhør 27.12.89 tilsto tiltalte ulvedrapet.

Retten finner bevist at tiltalte med forsett søndag 11.6.1989 om morgenen på Heiebråten i Bagn i Sør-Aurdal felte en fredet ulv med sin Mauser-rifle cal. 7.92, og at han således har forbrutt seg mot viltloven § 56, jfr. § 3 annet ledd jfr. første ledd. Tiltalte har imidlertid gjort gjeldende at han i h.h.t. lovens § 11 første ledd kunne felle ulven fordi det var fare for at den ville angripe hesten hans og sauer han nylig hadde sluppet på beite i nærheten.

Viltloven § 11 første ledd lyder slik:

"Vilt kan felles uten hensyn til fredning når felling må anses påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person og under fare for direkte angrep på bufe og tamrein."

Hvordan bestemmelsen er å forstå, fremgår av Høyesteretts kjennelse av 7.12.89 inntatt i Retstidende 1989 side 1306 ff. Førstevoterende nevner: "at det er noe uklart hva som ligger i lovens ordlyd - "" under fare for direkte angrep på bufe"", og nevner ellers at formuleringen må leses sammen med de tilhørende motiver.

Etter Høyesteretts kjennelse og viltlovens forarbeider, legger retten til grunn at husdyreiere har en reell adgang til å avlive rovdyr før bufe blir skadet, og at lovbestemmelsen dekker mer enn de situasjoner hvor angrep er påbegynt slik at det følgerlig vil være lovlig adgang til å felle et rovdyr i en konkret situasjon hvor det er sannsynlig at et angrep er umiddelbart forestående. På den annen side åpner ikke viltloven § 11 adgang til å felle rovdyr ut i fra den generelle fare det innebærer at rovdyr oppholder seg i områder hvor bufe beiter. Det må foreligge en situasjon som innebærer fare for angrep.

For tiltalte var situasjonen den at han visste det var kommet en ulv til Valdres, og at den var utstyrt med radiosender. Lørdag 10.6.89 fikk han vite at ulven hadde drept 2-3 lam på Tonsåsen, og under et besøk i Bagn hadde han merket seg at stemningen blant saueeierne var ganske opphisset. Tiltalte hadde en ukes tid i forvegen sluppet sauene sine på beite. Han hadde ca 80 sauer/lam som han hadde fulgt 2-3 km sydover etter vegen før han jaget dem opp i beiteområdet. Han var urolig for saueflokkens sin, og hadde derfor bestemt seg for at søndag den 11. skulle

han ta en tur og se etter dyrene. Det var jo på den årstiden saueene nylig var sluppet på beite etter lammingen, og da har saueholderne særlig omsorg for saueflokkene sine. Med tanke på turen hadde tiltalte gjort klar mauseren og tilhørende skudd.

Tiltalte forklarte at han var sikker på at dyret han så inne på jordet var ulven som hadde drept sauer på Tonsåsen, og at han bestemte seg for å skyte ulven. Han ga i retten uttrykk for at han var redd for saueflokkene han hadde sluppet på beite, og ellers fryktet han at ulven ville angripe hesten hans som beitet 20-30 meter fra der ulven sto. Hesten var en 2 år gammel fjording, nylig kastret og med sår etter kastrasjonen. Tiltalte opplyste ellers at han hadde lest i bladet "Sau og Geit" at ulv kunne angripe en hest. Artikkelen tiltalte opplyste å ha lest, henviser til en rapport fra den russiske biologen M. Pavlov som skriver at en hest som regel går tapt hvis den blir angrepet av ulver.

Rovdyrforsker Petter Wabakken forklarte som sakkyndig at ulven var under kontinuerlig oppfølging. Hensikten med radiomerkingen var å få mulighet til å følge med den og eventuelt å foreta nødvendige foranstaltninger for å hindre at den gjorde skade. Han bekreftet å ha fått melding om at ulven hadde drept 7 lam, og at senere opplysninger gir grunn til å regne med at den har drept 10 lam. Det var umulig å ha noen sikker formening om hvordan ulven ville oppføre seg om den igjen skulle komme inn i områder hvor sau beitet - "prognosen var usikker". For øvrig forklarte han at det ikke forelå opplysninger om at ulv har angrepet hest her i landet i den senere tid, og at han mente at det var utenkelig at ulven ville angripe hesten til tiltalte.

Om den faktiske situasjon var slik at tiltalte uten hensyn til fredningen kunne drepe ulven, må retten avgjøre ut i fra tiltaltes egen oppfatning av situasjonen. Men retten må vurdere om tiltalte i sin oppfatning av situasjonen har utvist uaktsomhet.

Da tiltalte oppdaget ulven på eiendommen sin bare 2-3 km fra der han hadde sluppet saueene sine på beite, og forsto det var samme ulven som hadde drept flere lam på Tonsåsen, mener retten at det for tiltalte var naturlig å regne med at ulven ville fortsette inn i beiteområdet og igjen gå til angrep på lam. Retten mener også - selv om det skulle være slik at ulv ikke angriper hest - at tiltalte ut i fra sine forutsetninger og sin oppfatning av situasjonen hadde rimelig grunn til å frykte at ulven ville gå til angrep på den nylig kastrerte hesten hans. Retten ser heller ikke bort fra at når ulven forlot vegen og tok seg inn på jordet i nærheten av hesten, kan det skyldes at den kjente lukten av den nylig kastrerte hesten. Ut i fra situasjonen slik tiltalte oppfattet den, mener retten det hadde ingen hensikt å forsøke å jage bort ulven, f.eks. ved skremeskudd, da dette kunne gjøre ulven enda farligere for sauer som beitet i de nærliggende områder. Foruten tiltalte, hadde også naboen hans sluppet sauer på beite.

Etter dette er retten kommet til at betingelsene etter viltlovens § 11 første ledd er oppfylt, og at tiltalte var berettiget til å felle ulven. Han blir derfor å frifinne for

post I i tiltalebeslutningen. Frifinnelsen medfører at det ikke er rettslig grunnlag for å ta til følge påtalemyndighetenes krav om inndragning av skytevåpenet.

På vegne av Direktoratet for naturforvaltning har påtalemyndigheten i medhold av straffeprosessloven § 427 fremmet følgende erstatningskrav:

1. Tap av radiosender	kr. 1.484,-
2. Utgifter til helikoptersøk	" 28.684,-
3. Utgifter til feltpersonell for søk etter savnet ulv	" <u>3.553,-</u> kr. 33.721,-.

Etter straffeprosessloven § 3 siste ledd kan erstatning tilkjennes fornærmede og andre skadelidte. Direktoratet for naturforvaltning kan følgelig tilkjennes erstatning dersom vilkårene for så vidt er til stede.

Retten må først avgjøre om det foreligger en skade som har medført økonomisk tap for direktoratet. Det er uten videre klart at tiltalte må erstatte verdien av radiosenderen med kr. 1.484,-, jfr. skadeserstatningsloven § 4-1.

Den største utgiftsposten gjelder helikoptersøk, og det antas igangsatt mer for eventuelt å finne den savnede ulven enn for å finne den tapte radiosenderen. Men selv om tiltalte er frifunnet for ulvedrapet, kan han likevel på erstatningsrettslig grunnlag bli ansvarlig for det økonomiske tap fellingen av ulven i tilfelle har medført, se Straffeprosesslovkomiteens innstilling side 357.

Retten legger til grunn at det for Direktoratet for naturforvaltning var av stor forskningsmessig betydning å følge opp ulvens vandring, og at det var naturlig å sette igang helikoptersøk da radiosenderen ble tatt. Utgiftene er således en følge av at radiosenderen ble ødelagt.

For at tiltalte skal bli erstatningspliktig må han ha utvist skyld, det må være årsakssammenheng mellom den utviste skyld og den økonomiske skade som er oppstått. Som tidligere anført beklager retten at tiltalte ikke meldte fra til Viltneimda om ulvedrapet. Dersom han hadde gjort det, ville leteaksjonen ikke ha vært nødvendig. Etter dette finner retten at tiltalte må dekke også utgiftene med leteaksjonen. Retten finner ikke grunn til å redusere det påståtte erstatningskrav, jfr. skadeerstatningsloven § 5-1 nr. 2 og § 5-2.

Tiltalte er frifunnet for det alvorligste punktet i straffesaken, og han blir derfor ikke idømt saksomkostninger.

D o m s s l u t n i n g :

1. ██████████, dømmes for overtredelse av straffeloven § 291 til en bot til statskassen på kr. 1.000 - ettusen - kroner, subsidiært 15 - femten - dagers fengsel.

Han frifinnes for tiltale etter viltloven § 56, jfr. § 3 annet ledd, jfr. første ledd.

2. ██████████ dømmes til innen 2 - to - uker å betale erstatning til Direktoratet for naturforvaltning med kr. 33.721 - trettitretusensjuhundreogtjuen - kroner.

----

Dommen ble lest opp for domfelte og han ble gjort kjent med reglene for bruk av rettsmidler. Domfelte tok betenkningstid og ble levert "Rettledning til domfelte".

Retten hevet.

Halvdan Harkjerr

Marit Iversen Sørhus



Tryggve Haugen

Arnbjørg Holmen

Rett utskrift bekreftes:

*Arnbjørg Holmen*

Arnbjørg Holmen

# NATURVERNFORBUNDET

## JAKTER PÅ NYLUND

Norges naturvernforbund går i et brev til Arbeiderpartiets parlamentariske leder, Gunnar Berge, løs på Ingrid Nylund for hennes anti-rovdyrsynspunkter. Nylund er nå vararepresentant på Stortinget, og hen-

nes ytringer har bidratt til holdninger som igjen har ført til alvorlig miljøkriminalitet, mener Naturvernforbundet. Nå vil det vite hva Berge vil gjøre med henne.



*LIKER IKKE ULV:* Norges Naturvernforbund har startet jakten på Ingrid Nylunds rovdyrsyn slik hun argumenterer i de såkalte «vilt- og miljøforeningene».



*ROLIG:* Gunnar Berge akter ikke å gjøre noe med Ingrid Nylund. Privat kan hun mene det hun vil om ulv, på Stortinget må hun følge Aps politikk, sier han.

AV  
PER MAGNUSSEN

Naturvernforbundet liker ikke at Nylund i perioder vil møte på Stortinget. Grunnen er at hun, i følge brevet, «gjentatte ganger har erklært offentlig at hennes viktigste politiske oppgave på Stortinget er å bekjempe ulven (!), og hennes oppskrift for forvaltning av denne dyrearten vil utvilsomt føre til at den forsvinner fra norsk fauna. Hennes viktigste politiske målsetting er således i strid med både norsk viltlovgivning og med norske internasjonale forpliktelser.»

### Tilsvær

Naturvernforbundet spør også om Aps stortingsgruppe står bak «slike holdninger» som Nylund har.

— Jeg tror Naturvernforbundet kan ta det helt med ro, sier Gunnar Berge. Han har svart på brevet, og skriver i sitt svar at også Ingrid Nylund, når hun møter på Stortinget, må følge den politikken som Arbeiderpartiet fører, altså holde seg til viltlovgivning og Bern-konvensjonen.

### Uvanlig

Berge ser det ikke som noe problem at Nylund privat forfekter andre synspunkter på ulv. Han vil ikke karakterisere brevet, men sier:

— En som har litt innsikt i den politiske beslutningsprosessen finner nok brevet litt uvanlig ja.

### Overdramatiserer

Stortingsrepresentant og leder i Hedmark Ap, Einar Olav Skogholt, er overrasket over brevet fra Naturvernforbundet.

— Jeg synes de overdramatiserer, sier han, og vil slettes ikke sette inn noe lokalt jaktlag mot Nylund.

— Hun kan få ha de synspunktene hun vil om ulv for Hedmark Arbeiderparti, sier han.

Ingrid Nylund var ikke å treffe i går.

Østtendingen 7- 12. 90

## Gjør som oss: støtt Våre Rovdyr

**laika**  
Fridlystiv

**NORTRO A/S**  
9086 Sørkjosen  
Tlf. 033-65500

**POLARIS**  
IMPORTØR:

Postboks 170. 1401 Ski-Tlf. 09-945000

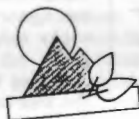
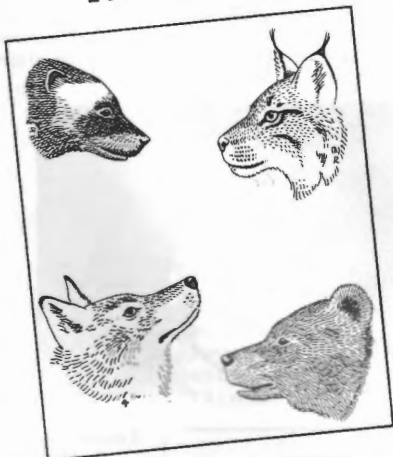
## FOLDER OM ROVDYR

Miljøvernavdelingen hos fylkesmannen i Sør-Trøndelag har sendt ut en folder med rettleiding om hvordan man skal forholde seg ved misstanke/observasjoner av store rovdyr.

Folderen gir opplysninger om forvaltning, lov-verk, bestandsregistrering, skadeerstatninger og en liste over hele 60 personer rundt om i kommunene som kan kontaktes for kontroll og dokumentasjon.

Folderen egner seg til å ha i lommeboken, slik at man til enhver tid har adresser og telefonnumre for hånden. Slik sett, kan folderen være nyttig - ved siden av den informasjon den ellers gir.

## MELD FRA OM ROVDYR



FYLKESMANNEN  
I SØR-TRØNDELAG  
MILJØVERNDELINGEN

## Østlendingen

TIRSDAG 20. NOVEMBER 1990

### Rovdyrhatets blåmandag

I 1987 ble det ved Norges landbruks høyskole på Ås — landbrukets eget universitet — utført en undersøkelse over nordmenns holdninger med hensyn til å bevare de store rovdyrartene i norsk fauna. Grunnlagsmaterialet ble samlet inn av Gallup/NOI, etter vanlig mønster for meningsundersøkelser. Resultatene viser blant annet at 78% av Norges befolkning vil bevare ulven i norsk fauna og at det selv i «ulvefylket» Hedmark er bare 23% som vil fjerne den.

Undersøkelsen viser også at mer enn halvparten av dem som vil fjerne rovdyrbestandene er over 60 år, og altså i ferd med å avvikle sin yrkesaktive alder eller også er pensjonister.

Denne undersøkelsen gikk selvfølgelig det navlebeskuende rovdyrhat hus forbi. De mange avisinnlegg som forsøker å gi inntrykk av at det bare er byfolk som vil beholde rovdyrerne i norsk fauna, og at ingen på landsbygda ønsker disse dyrene, er kort og godt et særdeles kostelig bevis på dette trangsyn og viser holdninger som ganske enkelt nekter å se sin egen situasjon i samfunnet.

Ut fra dette er det ikke så underlig at enkelte ikke kan forstå resultatet av den telefonundersøkelsen som NRKs distriktkontor i Oppland og

Hedmark gjennomførte den 26/10-1990 og som ga et solid flertall til fordel for ulven. Som rimelig er, ledet ulvemotstanderne utover formiddagen da pensjonister og mange gårdbrukere var de som kunne nå sin telefon med rimelighet, mens andre yrkesaktive og skoleungdom først kom hjem på ettermiddagen. Da kom flertallet over på motsatt side — og det til tross for at spørsmålet ikke var hvorvidt vi skal beholde ulven i norsk fauna, slik representanter for vilt- og miljøforeningene feilaktig forsøker å fremstille det i ettertid. Nei, spørsmålet var om det bør være lov å skyte ulv som dreper sau!

Ut fra spørsmålsstillingen er det rimelig å tro at svarfordelingen ville ha blitt omtrent den samme dersom NRKs spørsmål hadde vært om vi bør oppheve villlovens § 11, for ulvens vedkommende. Det kan være noe å tenke på for vår nye miljøvernminister, når han etter hvert får revisjon av villloven på sitt bord.

Paul Granberg

I Våre Rovdyr nr. 3-90, nevnte vi en telefonundersøkelse som NRK's distriktskontorer i Oppland og Hedmark gjennomførte, i forbindelse med ulve-rettsaken i Valdres. Undersøkelsen ble selvfølgelig kommentert i pressen. Ett av innleggene var "Rovdyrhatets blåmandag" som vi gjengir som faksimile foran. Som reaksjon på dette innlegget fikk Granberg bl.a. et privat brev, som vi med tillatelse fra brevskriveren gjengir nedenfor.

Paul Granberg.

Jeg blir så nedstemt når jeg leser slike innlegg som "Rovdyrhatets blåmandag". Deres innstilling er meg uforståelig. I vår tid skrives og snakkes det om å ta hensyn til de svake, - barn, gamle, syke, fattige, men når det gjelder dyr, er det i følge Dem den sterkeste og brutaleste som skal rå. Aldri har jeg hos rovdirelskere merket medfølelse med de nødvendige, nyttige og forsvarsløse husdyr. Jeg betrakter slike folk som rovdyr selv.

Hvorfor skal vi på død og liv bevare alle slags dyr? Var det noe negativt i at dinosaurusen og sabeltigern forsvant? Ulv, jerv, bjørn, er dyr som absolutt ingen ser eller har estetisk glede av, de har ingen funksjon, men er utelukkende til frykt og plage for mennesker og dyr. Man har i hudreder av år prøvd å få bukt med svineriet, og nå arbeider fanatiske, hensynsløse, høytlynte folk for å få opp levedyktige stammer, i områder hvor husdyr burde vært trygge og enerådende. Der mennesket driver virksomhet, hører ikke rovdyr til, de kan holde seg i øde strøk. Jeg har i mange år gått alene og ubevepnet i grensefjell (Sylene), men hva om der oppsto en ulvestamme eller bjørnestamme? - Utrygghet, frykt, mistriivsel ville bli resultatet.

Den norske bonde har ikke latt seg tyranisere av uvettige myndigheter (tenk på danske futer som fikk gjennomgå). Blir der tredd en urimelig lov ned over hodet på ham, som truer hans livsgrunnlag, så vil han nok vite å bite fra seg. "Ikke mange kan leve av å leke seg med rovdyr." (Lesja-dame).

Hva angår rundspørring: Det er de som produserer noe av verdi i utmarka, som er meningsberettiget, ikke Per og Pål.

Vinstra 20.11.-90

Georg Hukkelås

pensjonert lektor filolog, 69 år (Høyre)





— Hold saue-  
 unna riksveiene,  
 ber Jens Hammer  
 på Storhøseter  
 Fjellstue i Folldal.  
 Selv har han vært  
 vitne til mange far-  
 lige situasjoner  
 forårsaket av sau-  
 er som vaiser  
 rundt i veien.



# SAUEN- EN HELDIG KU ?

Er sauen en hellig ku? Jens Hammer på Storhøseter Fjellstue i Folldal spør. Sauene får lov til å valse rundt på veiene, de setter bilister og passasjerer i livsfare.



Hanne Hattrem



Enkelte steder er det satt opp færeskilt for å varsle at det er sauer i veien.



**J**ens Hammer har sett og hørt om en rekke ulykker der sauer har vært innblandet i løpet av de seks årene han og kona har drevet Storhøseter Fjellstue i Follal — nærmeste nabo til naturparadiset Rondane.

— Både gjester og de som kjører varer bit opp klager over saueene i veien. Det som er så farlig med saueene er at de ikke er redd for verken biler eller veien. De ligger eller går langs veikanten og flytter seg ikke ved lyden av en bil. Man svinger vilkårlig unna for å unngå å kjøre på sauen. Møter man en bil i det øyeblikket, er det kanskje fler enn sauen som må bøte med livet.

— I fjor var det en UP-sejfer som gikk så langt som å anbefale folk å kjøre på saueene i stedet for å prøve seg på en farlig unnamanøver. Jeg er fristet til å si det samme, sørg bare for at dyret er død når du forlater det, sier Jens Hammer.

## UNNA HOVEDVEIEN

— Jeg har full forståelse for sauer på fjellet. På fjellovergangene må vi kunne tillate at de beiter. Men det må være sauebondens ansvar å holde saueene vekk fra hovedveiene — der representerer de en livsfare.

— Saueene som går langs hovedveier og beiter ville jeg dessuten ikke ha spist, ifølge kostholdsforskere er de fulle av bly og alskens skitt. Bare fordi bonden ikke gidder passe bedre på dyra sine, sier Hammer.

## «LYNSJET»

— For et par år siden kom en dansk trailer oppover på disse kanter. Rundt en sving braste han rett i en flokk sauer. Senere ble han nesten «lynsjet» av befolkningen for det han hadde gjort. Noe jeg mener han var uskyldig i. Hadde det vært bondenes ansvar å passe på dyra ville ulykken aldri skjedd. Om noen kjører på en tilhenger som

er etterlatt langs veikanten, er det den som har satt igjen hengeren som er ansvarlig.

## KOSTER FLESK

— Et par tusenlapper koster det i hvert fall når du kjører på en sau — i rene utgifter til bonden som har lidt tapet. Han skal nemlig ha betalt for liv-verdien av dyret, det vil si hvor mye det er verdt levende. Det betyr at det kan være ganske mye dyrere å kjøre på et avlsdyr. I tillegg må man dekke skaden på egen bil ved en slik ulykke. I en slik situasjon koster sauen mer enn den smaker, sier Hammer.

## VEKK FRA E6

— Bondene bør være mer opp-tatt av å finne andre beiteområder enn E6 og andre riksveier. Bondene må forstå at saueene er en sikkerhetsrisiko for både bilister og for seg selv. **M**



*Rundt en sving dukker det plutselig opp en flokk med sauer. Forsøker man seg på en unnamanøver risikerer man å havne i grøfta eller front mot front med møtende trafikk.*

Vår forening har flere ganger stilt spørsmålstegn ved den form for «løsdrift» som saueeieringen praktiserer. Nå er det også andre grupper, og av andre grunner, som påpeker uheldige sider ved dette. Vi gjengir her en artikkel i Motor (Norges Automobilforbund) nr. 9 1990. På forsiden ble oppsløget vist til med store bokstaver: «Kjør heller på sauen!»

# ROVFUGL-BESLAGET VED GALTERUD

Morten Bilet, Torger Hagen, Per Kristian Stokke.

De fleste fugleinteresserte har vel notert seg storbeslaget av levende og døde fugler på et småbruk på Galterud ved Kongsvinger.

Aldri før er det gjort et så omfattende beslag av levende fugler her i landet. Fire levende adulte jaktfalker var å finne på dette stedet i tillegg til en spurvehauk og en spurveugle. En mengde andre levende fugler ble også funnet. Duer, gjess, fasaner, vaktler og småfugl var i bur både ute og inne.

Jaktfalkene var fordelt på to steder. Ett par i et stort rom i låven, og ett par i en godt gjemt stor innhegning på ca. 25x60m. Det så ut til at det var tilrettelagt for oppdrett av falker til falkonervirksomhet ettersom et treningsrom var å finne i låven, og falkene ble foret med levende fugl.

Fire fryserer fulle av fugl ble også avdekket. Disse inneholdt bl.a. 8 hønsenhauker, 2 spurvehauker, 1 tårnfalk, 2 haukugler, 1 perleulgle, 4 spurveugler, div. spetter bl.a. 1 hvitryggspett og en del annen fugl. Men ikke bare fugl, også to levende vestafrikanske dvergkrokodiller som også er en utryddelsestruet dyreart ble funnet.

Store rovfuglfeller (kråkefeller) med en del levende duer stod oppført et stykke unna hovedhuset. Oppe i en avkappet grantopp satt det levende duer som åte for rovfugl, fangstnett (mistnett) stod oppe for fangst av småfugl. Feller (burfeller), skytterhus hvor 10 elghoder var lagt ut, var også noen av ingrediensene på denne plassen. I det hele tatt så var gårdsbruket en velorganisert jakt og fangstplass.

To personer i saken ble varetektfergslet. Hovedmannen er kjent fra før for mange fuglefolk for bl.a. falkonervirksomhet med hønsenhauk i 1988. Etter den episoden ble han ekskludert fra NOF.

Den andre personen som ble varetektfergslet i saken har et metervis langt rulleblad for div. typer faunakriminalitet. Sist for smugling av fredede dyr og fugler fra Afrika til Norge.

Hele opprullingen ble startet av lokale krefter med tilknytning til Foreningen Våre Rovdyr som i lengre tid hadde mistanke om "tvilsomt dyrehold". Etter tips ble personer fra både NOF-miljøet, Foreningen Våre Rovdyr og folk fra miljøvernadv./fylkesmannen i Hedmark og i samråd med politiet spurt om å delta i spaningsvirksomhet. Etter 4-5 dagers intensiv spaning så og si hele døgnet i felt, var indisiene så sterke at et ytterligere press på politiet ble satt inn fra mange hold for å få politiet til å foreta en "razzia".

Tirsdag 13 november slo politiet til. Ingen viste da at "razziaen" skulle avdekke et meget omfattende nettverk av personer og kontakter som det nå begynner å vise seg at denne saken har.

Hele denne saken viser hvor viktig det er for en organisasjon som NOF å ha et godt, utbredt og tilrettelagt kontaktnett som spesielt tar seg av slike saker. I utgangspunktet har politiet små muligheter til å avsette folk over lengre tid til denne type kriminalitet, selvom dette med faunakriminalitet er oppgradert i justisapparatet. Derfor er det av stor betydning for miljøvernet og NOF å ha lokale krefter med organiserte "aksjonsgrupper" tilgjengelig for å spore opp og stoppe faunakriminalitet av denne type. Vår Fuglefauna nr. 3-90 ga oss en verdifull informasjon i så måte.

Denne saken har fått en stor mediadekning og dermed også gjort allmenheten oppmerksom på hva som er iferd med å skje med visse deler av faunaen vår.

Vi vil også rette en spesiell takk til Bjarne Enger m/familie for hans og deres medvirkning, innsats og "åpent hus"-politikk som ble vist i forbindelse med saken. Uten dem hadde dette kunnet vanskelig latt seg avsløre.

# Storbeslag av fredede fugler

Store mengder fredede fugler, både levende og døde, er beslaglagt hos en mann på Galterud i Sør-Odal. Vedkommende ble, sammen med en kar fra Mandal, pågrepet i går morges av folk fra lensmannskontoret i Sør-Odal og fra Kongsvinger politikammer. Her fotograferte folk fra Norsk Ornitologisk Forening noen av de beslaglagte fuglene.



Foto:  
Robert S.  
Eke

GLÅMDALEN 14/11-90

# - Et av de største beslag her i landet

**KONGSVINGER:** To menn, en fra Galterud i Sør-Odal og en fra Mandal, er ved Kongsvinger politikkammer siktet for ulovlig å ha samlet inn fredede og til dels eksklusive fugler. Hjemme hos mannen i Sør-Odal ble det funnet blant annet fire levende jaktfalkere.

Av Lisbeth Andreassen

Ekspertene mener dette er av de største beslag av denne typen her i landet.

Begge mennene er i slutten av 30-årene. Det satt i avhør hos politiet i går ettermiddag og kveld, og de vil etter all sannsynlighet bli framstilt for varetektsfengsling i dag, sier politimester i Kongsvinger, Anders Nerli.

Det er på det rene at beslaget som er gjort i Sør-Odal, er svært stort. Organisasjonssekretær Jøstein Sandvik i Norsk Ornitologisk Forening uttaler til Fædrelandsvennen i Kristiansand at dette er snakk om et av de største beslagene av denne typen i Norge.

## Stort beslag

Det ble funnet både døde og levende fugler hjemme hos mannen i Sør-Odal, til dels inne i huset, til dels i uthuset. Av levende fugler ble det registrert fire jaktfalkere, to av dem var i et rom i uthuset, mens to var i innhegning ute. Det videre er funnet en spurvehauk, ei spurveugle og en rekke småfugler.

I frosset tilstand fant politiet ti hønsenhauker, to spurvehauker, en tårnfalk, ei perleugle, fire spurveugler, to haukeugler, ti spetter av forskjellige slag og 50-60 småfugler, blant dem polarsnipe og skogsnipe.

Begge mennene er siktet for å ha samlet inn fuglene, noe som er brudd på villloven. Hvordan det har skjedd, er foreløpig noe uklart, men politiet mener det er alt overveidende ved hjelp av feller.

Fuglene er delvis tatt i Glåmdal-distriktet, men arter som for eksempel jaktfalk, finnes normalt ikke her i vill tilstand.

— Dette er en meget alvorlig overtredelse av villloven, sier politimester Anders Nerli. — Det er snakk om organisert virksomhet, gjennomtenkt og utført på profesjonelt vis. Han utelukker heller ikke at dyrevareloven kan komme til anvendelse i dette tilfellet.

Mannen fra Sør-Odal er ikke tidligere straffedomt for lignende forhold. Når det gjelder mannen fra Mandal, er han godt kjent fra tidligere forhold. Mannen gar under navnet «preparanten».

For tiden venter han på en dom i Kristiansand byrett der det er påstand om 90 dagers ubetinget fengsel for smugling av aper og fugler fra Afrika, for ulovlig kjøp av fugler i Norge og for ulovlig felling av to elger. Mannen har tre tidligere dommer for brudd på jaktloven i løpet av de tre siste årene.

Denne mannen kom til Sør-Odal lørdag, og han er sett sammen med mannen fra Sør-Odal i skogen en rekke ganger. Pågrepelsen skjedde uten dramatik da politiet gjorde anslag klokka 12.30 i går.



Folk fra Norsk Ornitologisk Forening bisto politiet med hjelp i går. (Foto: Robert S. Eik)



Under gjennomgåelsen av hus og uthus fant folk fra politiet en mengde sjeldne fugler. (Foto: Robert S. Eik)



Fra smabruket i Sør-Odal der beslaget ble foretatt. Både døde og levende fugler av sjeldne arter ble funnet. (Foto: Robert S. Eik)

Glåmdalen 14.-11.90

# Fuglevakta hjelp til

Fuglevakta, en egen gruppe som sorterer under Norsk Ornitologisk Forening, har assistert politiet i fuglesaken. Denne gruppa arbeider spesielt for å beskytte fugler, særlig de sjeldne artene.

— Vi setter stor pris på bistanden fra ornitologene, sier politimester

Anders Nerli. — De har hjulpet til både under etterforskningen og sporingen og har gitt verdifull faglig bistand.

Nerli kan ikke si noe om hvor lenge ulovligheten har pågått. Den intense delen av etterforskningen fra politiets side begynte fredag.

Glåmdalen 14. 11.90

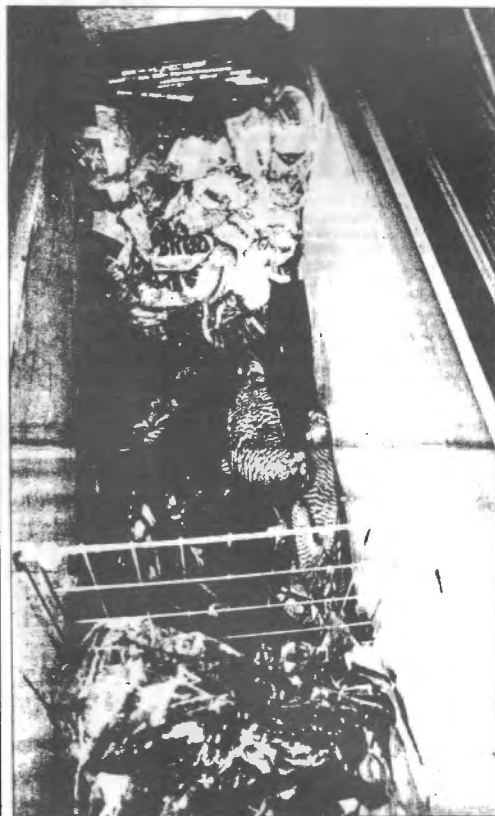
## Dreier seg om store summer

— Formålet for at fuglene er fanget er ikke helt klart, men det ligger i kortene at slike individer er attraktive preparatobjekter, og det kan antas at de er beregnet på omsetning, sier politimester Anders Nerli.

Noen summer kan han ennå ikke gå inn på, men det er klart at det er

betydlige pengebeløp i denne bransjen. Særlig er prisen på levende jaktfalker svært høy, noe som gjør denne saken svært spesiell, ifølge Nerli.

Politimesteren kan ennå ikke si hvorvidt fuglene var ment for norsk eller utenlandsk marked.



*En av fryserne som inneholdt for det meste frosne fugler. Her er blant annet hauk og spett.*

*(Foto: Robert S. Eik)*

Terje Skogstad



# KRONIKK

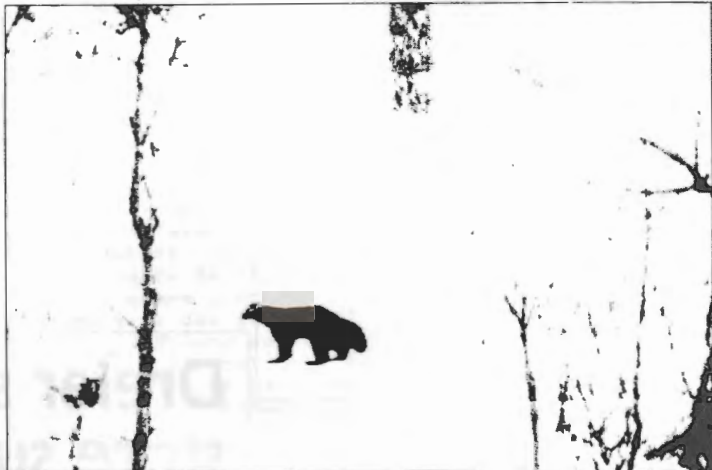
Av Dr. philos Terje Skogland, seniorforsker i økologi ved Norsk Institutt for Naturforskning

Situasjonen for den sør-norske jervestammen er i dag kritisk. De siste 10-15 år har saueholdet i stammens kjerneområde i Sør-Norge i Snøhetta blitt fordoblet. Gjentatte fellingen av jerv i dette området har ikke endret sauetapenes omfang, bare forskjøvet tapene i tid og sted. Det er liten tvil om at norsk saue næring bestemmer jervens framtid i Sør-Norge. Nasjonalt og internasjonalt vernehensyn og hensynet til norsk landbrukspolitikk står her steilt mot hverandre. Den perspektivløse måte problemet fremstilles på i media gir og grunn til bekymring fordi endringer i jervestammen også har langsigtede ringvirkninger for hele økosystemet. Er situasjonen løsar? Som leder for Norges største satsning på et hogfjellsøkologisk forskningsprogram omfattende villrein, jerv og fjellrev i Snøhetta skal jeg ta for meg disse sentrale spørsmål, og prøve å sette dem inn i et større økologisk perspektiv. Bakgrunnen for mine synspunkter er 20 års erfaring fra forskning på hogfjellsdyreliv i Norge og andre deler av verden.

Helt siden istiden har villrein, jerv, fjellrev og smågnagere vært de dominerende pattedyr i norske hogfjell.

I dag er disse fjellområdene gjennomsikret av veger, nedente vannmagasin, kraftlinjer og store områder er utlagt til fritidsområder. Dyrelivet har overlatt til terreng.

Med tilgang på moderne riffler ble villreinen nesten utryddet i begynnelsen av dette århundre.



## Klarer vi å bevare en sør-norsk jervestamme?

Bare to perioder med flere års fredning mellom 1900 og 1925 berget restene av den skandinaviske villfjellreinen fra utryddelse. Bare på Dovrefjell unngikk den oppblanding med tam skogsrein i en slik grad at det ville arvestoffet ble beholdt.

Pelsjakt medførte at fjellreven med sin vakre hvite vinterpels var nesten utryddet rundt 1920. Den har siden vært fredet, men har aldri klart å gjenopprette sin opprinnelige utbredelse og bestandsstatus. Rødrevens utbredelse har økt sterkt i samme periode.

Jerven var sterkt etterstrebet med høge skuddpremier i hele første 3/4-del av dette århundre, og da den omsider ble fredet i 1972 var den utryddet fra store deler av sitt opprinnelige utbredelsesområde. Selv etter 18 år med fredning har jerven ikke gjenfunnet sitt tidligere leveområde i sør-norske hogfjell.

Den siste skanse i Sør-Norge for istidens dyreliv er i dag i det kupert fjellområdet kalt Snøhetta, eller Skrymtheimen, som strekker seg fra Dovre vestover til Sunddalsfjella, Lesja og Nesset. Snøhetta er sannsynligvis det siste refugium for hogfjellrets opprinnelige dyreliv i Europa. På hele den nordlige halvule, fra Alaska, gjennom Sibir til

Skandinavia er jervens utbredelse helt og holdent knyttet til reirens utbredelse. Vest for Uralfjellene i Sovjet er i dag Snøhetta det eneste område med både en vill fjellrein-stamme, og fast ynglebestand av jerv og fjellrev. I hele resten av nord-Europa, fra Sylene i sør langs Kjølen til Troms og Kola er jerven knyttet til tamrein som byttedyr.

### Sampillet mellom villrein, jerv og fjellrev

I vår pågående forskning i Snøhetta har vi til nå bare kunnet påvise fire hi for jerv, hvorav tre har vært aktive årlig. Det er ikke påvist andre regelmessig brukte ynglehi-lokaliteter i andre sør-norske fjellområder. Vi arbeider utfra den hypotese at den jerven som oppfostres uten å klare å tilkjempe seg en plass i det territoriale mønster av leveområder i Snøhetta, må utvandre. Disse vil så kunne bli «husløse» vandrere i Sør-Norge og kan vandre helt til Lindesnes på næringsøkt. De lever et usikkert liv, og ingen vet hvor de blir av.

Mye tyder på at fjellreven ikke kunne opprettholde sin spesielle status i Snøhetta uten «reservemat» fra jervens byttedyr. Vi har avdekket en meget høy bestandstetthet av fjellrev i Snøhetta, ca. 79 hilokaliteter, og med

bedre årvisst yngling enn i andre fjellområder uten jerv. Våre studier på 25 merkede, hvorav 12 radio-insumenterte fjellrev, har avdekket et interessant mønster: Den klarer åpenbart ikke å konkurrere med rødrev i de mer produktive områder i låg-alpin sone (under ca. 1200 m.o.h.), og synes å ha bedre yngling i nærheten av jervehi! Men fordi det er nok hogtiggende, men mindre produktiv terreng hvor rødreven ikke klarer å etablere seg, klarer likevel fjellreven seg. Årsaken til dette er sannsynligvis at det finnes en fast jervestamme, som den finner byttedyr-rester etter. Å få bedre klarhet i dette er en viktig del av vår forskning.

Om vinteren og våren er villreint det viktigste bytedyret for ynglende tisper. Tidligere undersøkelser på 50-tallet, basert på analyse av mageinnholdet hos jerv i perioden da fangst var lovlig, viste at rein utgjorde opptil 80% av vinterdieta. Våre påbegynte undersøkelser av innsamlede jervdassers i hjemråder bekrefter dette.

Under reinskalvingen i slutten av mai tar jerven også en del nyfødte kalver, men våre atferdsstudier har vist at simlens forsvarsmekanismer er effektive, såfremt simlene ikke er i dårlig hold pga. dårlige beiter, eller vanskelige værforhold under kalvingen. I år kom det 1 meter sno midt i kalvingen i Snohetta og dødeligheten på nyfødte viste seg derfor, som ventet, å være større enn tidligere år.

Om sommeren er smågnagere, hare og type viktige bytedyr for jerven. Men hva lever jerven av om sommeren i år når det er dårlig tilgang på smågnagere (leinen og vånd) og småvilt? Disse artene er svært variable i antall med toppår hvert 4. år. En sentral hypotese i økologisk forskning går ut på at rovdyr skifter bytedyr når hovedbytedyret blir lite tilgjengelig. I tråd med dette skulle man anta at jerven i slike år i større grad slår sau, og også bruker kadaverne som reservemat om vinteren. Våre hidass undersøkelser har hittil ikke vært i stand til å bekrefte dette. Men denne undersøkelsen må gjennomføres årvisst gjennom en hel smågnaverperiode på fire år for hypotesen kan bekrefte eller avkrefte.

Våre studier av jervens jakt på villrein har klarlagt en sammenheng mellom reinens helsestilstand og hvilke reinsdyr som blir drept av jerv. Alderen hos jervdrepte rein på seinvinteren var 10-13 år, og alle hadde helt nedslitte tenner og var folgelig i svært dårlig fysisk hold.

Jerven fungerer altså som en selektiv jeger på svake individer, og er dermed med på å opprettholde en mer sunn villreinstamme.

Vår forskning hittil antyder derfor at det biologiske samspillet mellom villrein, jerv og fjellrev må tolkes som resultat av en tilpasning utviklet gjennom titusenere av års evolusjon, og hvor gjensidig nytte, konkurranse og avhengighet er bærende faktorer.

Sampillet er avhengig av vern av jervens siste oppvekstområde i Sor-Norge i Snohetta.

## Sau på fjellbeite

De siste 10-15 år har antall sau på fjellbeite i Snohetta blitt fordoblet, og stedvis og årvisst forekommer det betydelige tap av lam pga. jerv. Med en fordobling av sauetallet er en slik situasjon uunnagelig, selv uten en endring i jervestammen. Men også i andre områder som ikke har fast bestand av jerv kan tapene år om annet bli like omfattende, spesielt når såkalte «vandre-» står til.

Vi kjenner i dag for dårlig til hvorfor sau drepes. Meningen med den forskning som pågår er bl.a. å avdekke om det er bestemte individer som blir sauedreper. Derfor er det nødvendig å radio-instrumentere jerv av ulikt kjønn og alder for overvåking av atferd. Hittil er én jerv i Snohetta blitt radioinstrumentert. Planen er å instrumentere så mange som mulig av de få individene vi har. I dette burde forskningen og saueneringen ha sammenfallende interesser.

Forelopig kan vi bare fastslå at det er på en bestemt tid av året drapene foregår, fra midten av august og utover til september når sauen vanlig hentes ned av fjellet.

Det er mest tap der faste jerv«trakk» krysser saubeiteområder.

## Hva oppnår man med felling av jerv?

De siste 10 år har forskningen vist at jervestammens størrelse på Dovrefjell ikke påviselig har endret seg, mens dens utbredelse har minnet. I dag er hovedutbredelsen skjovet lenger vestover fra Dovre og Rondane til mer utilgjengelige fjellstrok i det vestelige Snohetta, og tapene av sau er også konsentrert i disse områder.

Men også villreinstammen i Snohetta har på 1980-tallet hatt vintertilhold i mer vestlige strok enn det forutgående ti-år, og har av hensyn til vinterbeitene blitt redusert i størrelse (ved ordinær jakt) siden 1981. Slik at endringene i jervestammens tilholdsteder også kan skyldes endringer i tilgangen på bytedyr om vinteren. Dette kan derimot ikke forklare nedgangen av jerv i Rondane.

I det samme ti-år har det i Snohetta ved betinget fellingslovne nesten årvisst blitt felt en til to jerver, men jerv er også blitt felt ulovlig. Alt tyder på at denne fellingen har medført den påviste minskning i jervens faste utbredelsesområde på Dovrefjell, samtidig som sauetapene ikke har blitt begrenset.

Vår tolkning av dette er at felling av jerv i Snohetta frigjør etablerte revir (leveområder) for unge individer som ellers ville ha måttet forlate Snohetta og vandre til andre og ukjente jaktmarker.

Jervens levevest tilsier derfor at felling av jerv i Snohetta begrenser utvandring av jerv til omkringliggende fjellstrok, uten å redusere sauetapene i Snohetta på lang sikt. På en måte kan en si at slik felling kan ha nedsett tap av sau i andre sør-norske fjellstrok hvor streifjerv, som ikke klarte å etablere seg i Snohetta, kan slå sau. Felling av slike jerver uten faste leveområder har mindre betydning for jervestammen i Sor-Norge enn felling av jervens kjerneområder.

Vår konklusjon om felling av jerv i Snohetta er derfor at stammen er ytterst sårbar for en fortsatt forvaltningspolitikk av denne type så lenge stammen bare består av 3-4 ynglende tisper. Det andre viktige moment er at ingen til dags dato har vært i stand til å påvise hvilken type jerv som står for de største sauetapene. Det kan være tisper med unger som slår sau på et tidspunkt om hosten da hvalpene er i ferd med å bli avvnt fra moren. Eller det kan være unge streifjerv som slår, spesielt i områder utenfor jervens kjerneområder i Snohetta. Men det kan også være voksne hannjerver som har større revir enn tisper og derfor vandrer mer og kommer i kontakt med flere sau på sine dalkrysninger i jerv«trakk»-områder.

Uten slik kunnskap blir også gjeting et lite effektivt vern, fordi sauetapene forekommer om natten i august når det er for mørkt til å se hva som skjer.

## Hvem skal bestemme jervens fremtid?

Det er lett å forstå saueiernes følelser og harme med gjentatte arlige tap, og også i forhold til den marginale økonomiske situasjon saueholderne befinner seg i. Men det er en nasjonal sett uakseptabel måte å håndtere problemet på at sauetallet i Snohetta har økt de siste 10-15 år.

Slik situasjonen er i dag, og med den ensidige og perspektivløse måte problemet fremstilles på, bl.a. i media, er det liten tvil om at hensynet til saueneringen avgjør jervens framtid i Sor-Norge. Spørsmålet dette reiser er om sauehold er forenlig med bevaring av oppvekstområdet for den sør-norske jervestammen.

Det er helt urealistisk å tro at vi kan unngå sauetap i Snohetta, eller i et hvilket som helst annet fjellområde. Fra Fjellhogna i nord til Setesdalsheiene i sør vil en år om annet måtte regne med stedvis betydelige tap pga. streifjerv. I år har de mistet like mye sau i Kvikknefjella i Fjellhogna, hvor det ikke er fast jervestamme, som i Sundal og Lesja i jervens kjerneområde!

Konflikten mellom bevaring av en sør-norsk jervestamme og lokalt sauehold i kjerneområdet for jerv, må derfor løses på en mer langsiktig måte enn bare å rope om, og få, betingende fellingslatteliser som også har ringvirkninger for hele økosystemet.

Dette perspektiv stiller både forvalterne og saueneringsfolk på en hard prøve. Bare våre etterkommere kan bedømme om de lykkes i å bevare vår naturarv i hogfjellet.





# ROVDYRDEBATT I P2 I SOMMER

Torsdag 26. juli 1990 ønsket P2's "Her og nå"-redaksjon å få til en radiodebatt mellom den ikke ukjente Viggo Ree og en saueeier. De ringte hele dagen rundt til en rekke saueiere for å få fatt på en motdebattant, men ingen ville stille. Dette til tross for at alle de de kom i kontakt med gnistret av aggresjon, skjellsord og vrede da de hørte Viggos navn og hva det gjaldt - og én omtalte ham til og med som "ayatollah". Men dette til tross, ingen torde å møte til debatt. Dette både overrasket og irriterte NRK-folkene, derfor inviterte de Viggo til å si sin mening dagen etter i et kort kåseri i samme programpost. Kåseriet er gjengitt nedenfor. Reaksjoner manglet det ikke på, og det ble Bjørn Skåret fra Trysil, bror av Ingrid Nylund som er leder for Trysil Vilt- og Miljøforening, som tok turen til Oslo mandagen etter for å komme med sine motkommentarer. Om han utnyttet sendetid og muligheter godt nok, det får leseren bedømme....

## OM SAUER, SAUEBØNDER OG ROVDYR

Viggo Ree

Det er sommer og sol og ny beitesesong. Også i år sendes et stort antall sau ut i norsk villmark. Om lag 100.000 av dem kommer aldri tilbake i live. Det vil si at ca 850 sauer pines og dør i norsk natur hver eneste dag under beitesesongen. Mange har satt et spørsmålstegn ved en slik driftsform, og noen karakteriserer dette som et eneste stort dyreplageri. I Sverige er det nå av dyrevernmessige årsaker påbudt å holde saueene i innhegninger og under daglig tilsyn. Slippes husdyrene ut i villmarken, gis det ingen erstatninger om f.eks. et fredet rovdyr forsyner seg av flokken.



Mesteparten av sauetapene i Norge skyldes ulykker, sykdom og forgiftninger av planter. Myndighetene betaler erstatninger for sauer drept av fredede rovdyr. Ca 5 % av tapene tilskrives jerv, ørn, bjørn og ulv. De to sistnevnte tar desidert minst. Dette tapstallet kan være noe høyere i de få delene av landet hvor store rovdyr fortsatt finnes. Mørketallene på landsbasis finner man imidlertid ikke fram til ved å forsyne svake lam med radiosendere som registrerer dødelighet i besetninger i tradisjonelle rovdyrdistrikter, slik enkelte landbruksforskere prøver å innbille folk!

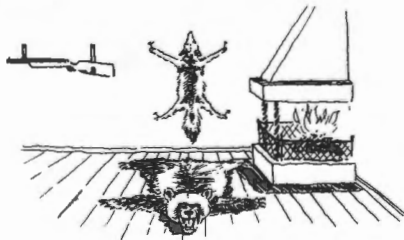
I sommer har bjørnen tatt sau i enkelte områder, og det har igjen resultert i store avisreportasjer. Det er imidlertid et tankekors når pressen lager store forsideoppslag om noen bjørnedrepte sauer, mens det knapt nevnes noe når mennesker blir drept av husdyr. I sommer ble ei jente drept av ku i Sør-Norge. Det ble en

liten notis i lokalavisen. Riksavisenbe skrev ingenting om det. Man må virkelig spørre seg hvorfor vi verdsetter saueliv høyere enn menneskeliv i dette landet.

Et stort problem med rovdyrskader er at de kan påføre en enkelt saueeier store tap. Men hva har Landbruksdepartementet og bøndenes organisasjoner gjort for sine medlemmer etter stortingsvedtakene om at vi skal ta vare på levedyktige rovdyrbestander på norsk jord? Svaret er lite eller ingenting. Det er nå på tide at det søkes andre løsninger enn forvaltning av utryddelsestruede rovdyrarter med kuler og krutt. Og saueneingen selv må være villig til å være med på å finne fram til nye ordninger, for rovdynene skal leve i norsk natur! Dette er en del av norsk lov!

La meg her få minne om at et stort flertall av det norske folk vil bevare de store rovdynene i vår natur. Saueeierne utgjør ca en halv prosent av befolkningen, og næringen er sterkt subsidiert av folks skattepenger. 60 % av prisen på et kilo fårekjøtt i butikken er betalt av forbrukerne på forhånd! Og overskuddslagrene bare vokser og vokser. Salget av sauekjøtt har gått ned med over 50 % fra juli i fjor til juli i år. På grunn av de gunstige subsidieordningene for saueneingen vises det derfor en grov utakknemlighet når grupperinger innen næringen forlanger utryddelse av høyerestående truede rovdyrarter i vår natur. Folk blir stadig mer lei klagingen, truslene, knyttnevene og borsepipene. Faktisk så lei at mange nå ikke lenger kjøper norsk sauekjøtt. Jeg har til og med snakket med tidligere motstandere som denne gang vil stemme ja til EF fordi de rett og slett er så lei bøndenes syting og krav om utryddelse av ulv og bjørn. EF har dessuten strenge vernebestemmelser for rovdyr! Det er trist at forholdene har utviklet seg på denne måten. Det er trist at en liten næring setter seg selv utenfor. For naturvernet er det ingen plass for kompromiss når dyrearter står på utryddelsens rand.

Skal Norge fortsette å innbille omverdenen at vi er så flinke til å ta vare på natur og dyreliv, må det snart gjøres noe med det her hjemme. Dette gjelder også den naturarv som våre siste urørte barskoger representerer, arede politikere. Det er en skam at næringsorganisasjonene får styre miljøpolitikken her i landet. Derfor må vi gi Skandinavias siste ulver - under ti i tallet - lik beskyttelse i Sverige og Norge. Hørte du, Kristin Hille Valla? Derfor må vi slutte å skyte bjørn hver gang noen sauer blir tatt. Det er ikke slik vi overholder internasjonale avtaler og konvensjoner om vern av truede dyrearter. Og vi må ikke minst sørge for at forsvarsløse husdyr ikke lenger blir sendt ut til den visse død i norsk villmark.



## Bjørn Skåret

Lutnes er ei lita grend i Sør-Trysil. Her har det bodd folk sida 1600-tallet. De første som kom hit var finske innvandrerer. Døm rydde og dyrket opp jorda ved Lutuaa og Trysilelva, og ga grenda det kulturlandskapet som møter dem som kjem på besøk og skaper tålherighet for døm som bor her. Som mange andre små grender i utkant-Norge har også Lutnes vere true tå avfølking. Det har stått og vippe. Her gang noen har måttet fløtte ut, har det vere hele grendas nederlag. Her gang noe har skjedd som har befestet bosettinga, har det vere alles seier. En ny skule, en barnehage, en barnefødsel, et nytt medlem i musikklaget. Lutnesinga har i lag med de andre andre grendene i Sør-Trysil arbe med et grendeutviklingsprosjekt der døm mobilisere tål utvikling tå de lokale ressurser. Lokal kultur har vorte et hovedsatsingsområde. Førrige lørdag fylte døm ungdomslokalet Oddheim med et lokalt kulturprogram omkring tå sine egne, forfatteren Dagfinn Grønset, maleren Bjarne Rundfloen. Denne her helga har det samme lokalet vere fylt tå ei lokal utstilling tå husflid, kunst, eeh brukskunst. Grendefolket og et økende antall tilreisende slutter opp om tåltaka, jo, det ser ut tål at lutnesinga har lykkes forelepig. Men alt er bære forelepig. For det fins naturlegvis mørke trekk i bildet.



Før å komme åt lokalet Oddheim, lyt du kjøre gjennom tunet på Vestigarden. Her bor den eneste lutnesingen som figurerer i kriminalstatistikken. Her bor 'n Ola i lag med familien sin. En naturens mann som trør stille og varsomt, og bryr seg om mænnisker og dyr, ja alt som rører seg rundt 'n. Han Ola begynte med sau midt på 70-talet. I 1980 bygde 'n ny driftsbygning etter faglige råd frå herredsagronomen. Sau var noe å satse på. Ola er den eneste på Lutnes som driv med husdyr. De grøne jorden langs Lutuaa og Trysilelva, som gir grenda karakter, er avhengig tå at han hell dem i hevd. Utmarka er et vægna beiteområde for sauen. Men no er situasjonen den at bjønn har teie makta i detter området. Det har vorte bjønn sitt beiteområde på sau. Ola er gjeter før saua sine, han er på farten tidleg og sent for å forsikre seg om at alt er i orden med sauflokken. Men altfor ofte er resultatet at 'n finn drept sau, eller enda verre, skadde dyr som har gått og pines i timer, ja kanskje døgn. Det samma gjentar så år etter år, eller rettere sagt, skaden blir større og større. I fjor sammar brukt 'n Ola 290 timer i skogen til ettersyn. 290 timer, over 41 dagsverk i tillegg til alt anne som skal gjøres på en gard om sammarn.

To ganger har 'n Ola teige bjønn på fersk gjerning. Første gang, i 1987, felte 'n bjønn. Helt lovlig. Han vart utsett før en bølge tå sjikane og trusler frå såkalte dyrevenner. Det er den eneste

det, Viggo Ree. Den eneste. De offisielle fellingstillatelser som ble gitt i 1986, 1987, 1988, 1989 og hittil i 1990 har ikke ført til felling av noen bjønn, fordi dem har være gitt på en slik en måte at det tydeligvis ikke skulle gi resultater. I fjor høst skot 'n Ola på ny mot en bjønn som nettopp hadde drept en tå sau hass. Fullt i samsvar med norsk lov. Men med erfaringen fra forrige gang i freskt minne meldte 'n ikke frå med en gang. De to følgende to dager spore 'n bjønn for å forsikre seg om at 'n itte var ska'skøtin. Før dette forholdet er 'n Ola Bustad nå dømt for ulovlig jakt på bjønn.

Samtidig vet vi at svensker på den andre sida tå grensa driver regulær jakt på denne svensk-norske bjønnstamma, og feller 50-60 dyr årlig. I tellegg har svenske og norske forskerer drept et betydelig antall bjønner under forsøket på radiomerking, derav to hittil i 1990. Spørsmålet om tiltale har visst aldri være vurdert. "Vi må stoppe å skyte bjørn hver gang noen sau blir tatt", sier Viggo Ree. Men på Lutnes er et helt grendesamfunn redd for hva som blir konsekvensen for dem. De sommerlette sjikaner over riksnettlet gjør itte forholde lettere.



# Spørsmål i Stortinget

Ikke før hadde den nye regjeringen overtatt i Stortinget før senterpartiets Syver Berge fra Oppland, stilte den nye miljøvernministeren spørsmål om ulven og "nødvergeretten" (spørretimen 14/11-1990).

Vi gjengir her spørsmål og svar.

## Spørsmål 35

Syver Berge: Eg har eit spørsmål til miljøvernministeren:

"Gjennom pressa har ein vorte kjent med at Direktoratet for naturforvaltning foreslår at det ikkje lenger skal vere lov å skyte ulv i nødverge.

Støttar miljøvernministeren dette synet?"

Statsråd Thorbjørn Berntsen: Det har i den senere tid blitt avsaagt to dommer som gjelder felling av ulv. I begge tilfellene har resultatet blitt frifinnelse på grunn av nødverge. Den ene saken blir behandlet av Høyesterett.

Norge har en viltlov fra 1981, og har totalfredet ulven. Vi har senere tiltrådt Bernkonvensjonen, som forplikter oss til å ta vare på truede dyrearter i Norge. Ulven er den dyreart i vårt land som er mest truet. Vi har i dag en liten stamme felles med Sverige. Hvert dyr som blir drept, medfører en risiko for total utryddelse.

Vern av ulvestammen må være en prioritert oppgave for Norge. Vår anseelse utad vil bli svekket dersom vi ikke klarer å ta vare på den lille ulvestammen vi har.

Vern av ulven og for så vidt også andre av våre store rovdyr er ikke, som mange synes å tro, et spørsmål om nødvergebestemmelsen alene. Skal vi kunne beholde en levedyktig ulvestamme, må vi sette i verk en rekke tiltak bl.a.

i forhold til utmarksnæringene. Over Miljøverndepartementets budsjett blir det derfor allerede bevilget penger til forebyggende tiltak i form av bl.a. gjeting og tidlig nedsanking av husdyr.

Regjeringen vil i løpet av kort tid legge fram en stortingsmelding om rovdyrforvaltningen. Her vil Stortinget få anledning til å diskutere rovdyrforvaltningen i full bredde, herunder også spørsmålet om den framtidige forvaltningen av ulvestammen.

Syver Berge: Eg takkar miljøvernministeren for svaret. Eg forstår han slik at han ikkje vil stø forslaget frå Direktoratet for naturforvaltning om at nødvergeparagrafen skal slettast. Men mykje av bakgrunnen for mitt spørsmål er å setje søkjeljoset på den store arroganse Direktoratet for naturforvaltning altfor ofte utøver overfor husdyreigarar. Samarbeid på dette området er viktig. Med eit betre samarbeidsklima er eg sikker på at ein kunne ha spart livet til både tamme og ville dyr.

Ser statsråden verdien i å få brote ned dette barrikadelivet?

Statsråd Thorbjørn Berntsen: Det har vært mye snakk om skyting nå en stund, men jeg er helt enig med representanten Berge i at det er best å komme seg opp av skyttergravene og diskutere disse spørsmålene på et førdomsfritt grunnlag. Jeg har inntrykk av at representanten Berge og jeg er enige om at vi må prøve å skape en brukbar sameksistens mellom en liten ulvestamme på den ene side og husdyr og bufe på den annen side. Vi må finne fornuftige virkemidler, slik at dette kan skje mest mulig friksjonsfritt.

# Forvaltning av bjørn og sau i Hedmark, beitesesongen 1990

Fylkesmannen i Hedmark, v/Hans Haagenrud

## Innledning.

Hedmark er i sør-norsk sammenheng det eneste fylket med en fast bestand av bjørn. Dette skaper problemer for sauene i de samme områder, og det blir årlig erstattet for sau som er tapt på beite som følge av angrep av bjørn og andre rovdyr. I 1988 ble det erstattet rovdyrskader på sau for 2,09 mill. kroner i Hedmark. Tilsvarende beløp i 1989 var 2,64 mill. kroner.

Nyere forskningsdata synes klart å vise at bestandstallene som ble regnet for bjørn i Hedmark i begynnelsen av 80-tallet var betydelig overestimert. Det er heller ikke dokumentert ynglende binner i Hedmark de seinere år. Dette betyr at vi i Hedmark har en fåtallig og sårbar bjørnestamme som bare i liten grad tåler beskatning. Følgelig må en behandle alle søknader om felling av bjørn restriktivt, dersom en skal oppfylle myndighetenes intensjoner om å sikre en levedyktig stamme av bjørn i Hedmark. Dette skaper et økende behov for å sette i verk forebyggende tiltak mot bjørneskader i sauebeiteområdene. Samtidig må vi ha en beredskap for å sette i verk felling av bjørn dersom skadene skulle bli for omfattende.

1. Skadeområder og skadeomfang i 1990. I skadesammenheng var beitesesongen 1990 relativt rolig. I år er det foreløpig dokumentert 140 sau som er slått av rovdyr. Tilsvarende tall for 1989 var 245 sauer. De alvorligste bjørneskadene skjedde i to områder i Østre Trysil og i Ulvådalen i Østre Elverum. Videre var det to tilfeller med ulveskader i Grue. Det endelige skadeomfang får vi først oversikt over etter at behandling av erstatningssøknadene er ferdig. En foreløpig oversikt over dokumenterte skader viser imidlertid følgende:

Kommune	skadevolder	Ant. sau/lam tapt
Stor-Elvdal	bjørn	2
Trysil	bjørn	55
Rendalen	bjørn	11
Elverum	bjørn	50
Våler	bjørn	1
Åsnes	bjørn	2
Tynset	jerv	8
Grue	ulv	11
-----		
Totalt		140

## 2. Forebyggende tiltak mot bjørneskader i 1990.

I 1990 har fylkesmannen med tilskott fra DN satset på følgende tiltak:

- fast organisert tilsyn med sau i notoriske skadeområder
- ekstraordinært tilsyn med sau i områder hvor det oppstår akutte skader
- tilskott til tidlig innsanking av sau i områder med bjørneskader
- kartlegging av saubeiteområder
- bruk av radiomerket bjørn for å forebygge skader
- dokumentasjon av skader forvoldt av bjørn og andre rovdyr
- jaktordning
- beredskap
- forskning i regi av NINA
- informasjon

Fylkesmannen har innledet et nært samarbeid med Hedmark Sau- og Geitalslag, enkelte lokale sauallslag og landbruksmyndighetene både på fylkesplan og i de aktuelle kommuner. Ved flere anledninger har vi også drøftet rovdyrspørsmål med bondeorganisasjonene. Forvaltningen har foregått i nært samarbeid med det svensk/norske bjørneprosjektet v/ NINA

### 1.1. Fast organisert tilsyn.

Enkelte områder i fylket har de seinere år hatt årlige problemer med bjørneskader i beiteområdene. I slike områder har det vært behov for et fast organisert tilsyn med sauen i beitesesongen. I 1990 ble det ytt tilskott til fast organisert tilsyn i Engerdal, Østre og Vestre Trysil med tilsammen kr. 190.000.

### 1.2. Ekstraordinært tilsyn med sau i områder med rovdyrskader.

I områder hvor det oppsto skade på sau som var forvoldt av ulv, jerv eller bjørn, bevilget fylkesmannen midler til tilsyn med sau i en begrenset periode. Dette skjedde etter en vurdering av områdets betydning som saubeite, skadenes omfang og varighet. Slike vurderinger skjedde ofte i samråd med Hedmark Sau- og Geitalslag.

Tilsynet ble satt i verk i en periode på 10 dager. Landbrukskontoret fikk tilsagn om tilskott til ordningen fra fylkesmannen, og de organiserte tilsynet i samråd med det lokale sauallslaget, sankelaget e.l. Tilsynet ble basert på to-manns lag som arbeidet 7.5 timer pr dag til kr. 65,- pr time. Kostnadene for en 10 dagers tilsynsperiode ble således ca kr. 10.000,- . Dersom skaden fortsatte, ble tilsynsperioden forlenget med nye ti dager. I enkelte tilfeller der en var usikker på skadenes årsak og omfang, ble tilsagnet i første omgang begrenset til en halv periode.



Kommune	Område	Skadeårsak	Tidsrom	Beløp (kr)
Grue	Skasen-Store Røgden	Ulv	21.06-30.06.	10.000
Elverum	Ulvådalen	Bjørn	24.07-29.07.	5.000
Elverum	Ulvådalen	Bjørn	14.08-18.08.	5.000
Elverum	Ulvådalen	Bjørn	21.08-29.08.	10.000
Stor-Elvdal	Koppangkjølen	Bjørn	23.08-01.09.	10.000
Rendalen	Store Byringen	Bjørn	26.08-30.08	5.000
Grue	Hytianstorpet	Ulv	28.08-06.09	10.000
Elverum	Sørskogbygda	Bjørn	11.09-20.09	10.000
Total				65.000

### 1.3. Tilskott til framskutt innsanking av sau.

Ulvådalen i Elverum kommune huser et stort antall sau på beite. I dette området oppsto det alvorlige skader forvoldt av bjørn. I perioder oppholdt det seg minst fire bjørner i området, hvorav tre var radiomerket. Det var umulig i denne situasjonen å plukke ut skadebjørnen, og faren for å felle en radiomerket bjørn var stor. Det ble derfor ikke, tross sterkt press, utstedt fellingsløyve i området. I stedet valgte en, i samråd med Hedmark Sau- og Geitalslag, å yte tilskott til framskutt innsanking av sau i området. Tilskottet beløp seg til kr. 85.000,-.

### 1.4. Kartlegging av saubeiteområder.

Dette arbeidet er utført av Petter Wabakken (NINA) og hans medarbeidere i nært samarbeid med Hedmark Sau- og Geitalslag, flere lokalag samt de berørte landbrukskontorer. En har her kartlagt både beiteområder og sauetetthet i de viktigste saubeiteområdene i følgende kommuner (øst for Glåma): Engerdal, Trysil, Rendalen, Stor-Elvdal, Åmot, Elverum og Våler.

### 1.5. Bruk av radiomerket bjørn som skadeforebyggende tiltak.

I enkelte saubeiteområder forsøkte en å skremme ut radiomerket bjørn for å begrense skader. Tilsammen ble det gjort seks slike forsøk i samarbeid med Hedmark Sau- og Geitalslag ble saueierne varslet etter at radiomerket bjørn var passert gjennom området. Således fikk saueierne mulighet for raskt å skaffe seg oversikt over eventuelle skader.

### 1.6. Dokumentasjon av rovdyrskader.

Arbeidet med å dokumentere rovdyrskader ble organisert av rovdyrkonsulent Erling Maartmann. Effektiv dokumentasjon av rovdyrskader er en forutsetning for kunne sette inn tiltak så raskt som mulig. Ved vurdering av bruk av fellingsløyvet, forutsettes det også at vi raskt skaffer oss oversikt over skadenes omfang og forløp. Skadedokumentasjonen er videre en viktig forutsetning for et riktig skadeoppgjør.

### 1.7. Jaktordning.

I 1989 forsøkte fylkesmannen en ordning med fylkesoppnevnt bjørnejaktlag. Verken jegerne eller fylkesmannen fant denne ordningen tilfredsstillende. Bl.a ble belastningen på den enkelte jeger for stor samtidig som godtgjøringsordningene var for dårlige. Stort sett fikk med-

lemmene av jaktlaget bare godtgjort reise- og oppholdsutgifter etter reiseregulativets satser og fikk ingen godtgjørelse for tapt arbeidsfortjeneste. Siden mange av medlemmene i jaktlaget hadde lange reiseavstander ble ordningen likevel relativt kostbar.

I 1990 bestemte derfor fylkesmannen i samråd med DN å endre ordningen. I hver kommune oppnevnte viltneemnda et visst antall habile jegere som kunne stå til rådvelde, dersom det ble gitt fellingsløyve. Fylkesmannen engasjerte en jaktleder for perioden 15. juni - 15. september. Engasjementet ble seinere forlenget til 30. september. Hans oppgaver var, på fylkesmannens vegne, å organisere og drive felling av bjørn, lede jaktlaget og skrive rapport etter sesongens slutt. En viser for øvrig til arbeidsavtalen mellom fylkesmannen og jaktlederen. Jaktlaget, eksklusive jaktleder, fikk for hver jakt dag godtgjort kr.2.500,-. Jaktleder avgjorde i samråd med jegerne hvor mange som skulle delta i jakta. Godtgjørelsen ble således fordelt på dem som til enhver tid deltok i jakta.

I 1990 ble det tilsammen gitt fellingstillatelse på bjørn i 14 dager mens det i alt ble jaktet i 10 dager. I overensstemmelse med arbeidsavtalen, ble jaktlederen i ledige perioder beskjeftiget med skadedokumentasjon og peiling av radiomerket bjørn.

#### 1.8. Beredskap.

I hele beitesesongen har fylkesmannen opprettet en kontinuerlig beredskap som innebærer at saueeierne kan komme i kontakt med representanter for fylkesmannen nær sagt til alle døgnets tider. Det foregår videre nærkontakt mellom feltpersonalet og en kontaktperson hos fylkesmannen, vanligvis viltforvalteren. Dette gjør det mulig å ta raske avgjørelser både når det gjelder å løse ut fellingstillatelsen og sette inn andre tiltak, f.eks ekstraordinært tilsyn.

#### 1.9. Forskning.

Forskningsaktiviteten på bjørn i Hedmark foregår i regi av NINA og er fristilt i forhold til fylkesmannens virksomhet. Det foregår imidlertid et nært samarbeid mellom prosjektlederen, Petter Wabakken og fylkesmannens miljøvernavdeling, og fylkesmannen har til daglig stor nytte av den virksomheten som prosjektet driver.

#### 1.10. Informasjon.

Fylkesmannen har forsøkt å holde alle berørte parter orientert om planlagte tiltak og er tatt med på råd under planleggingen. Rovdyrspørsmålet var således et hovedtema på årets fellesmøte for viltneemndene. Vi har videre hatt drøftingsmøter med berørte landbrukskontorer, fylkeslandbrukskontoret, bondeorganisasjonene og Hedmark Sau- og Geitalslag. Vi har også deltatt på flere lokale møter. Gjennom hele beitesesongen har vi hatt løpende kontakt både med Hedmark Sau- og Geitalslag og berørte landbrukskontorer. Gjennom et tilskott på kr. 20.000,- har vi gitt Hedmark Sau- og Geitalslag mulighet for å informere sine medlemmer. Dette har i stor grad lettet fylkesmannens arbeidssituasjon.

## 2. Totalomkostninger.

DN bevilget kr. 590.000 til forebyggende arbeid mot rovdyrskader i Hedmark for 1990, (Kap.1427,post 73). Midlene er disponert slik:

Tilskott, fast organisert tilsyn	kr 190.000
Tilskott, ekstraordinært tilsyn	kr. 65.000
Tilskott, tidlig innsanking av sau	kr. 85.000
Tilskott, Hedmark Sau- og Geitalslag	kr. 20.000
Lønn for jaktleder inkl.sos.utg.,reiseutgifter	kr.116.200
Jegerutgifter inkl.feriep.	kr. 32.200
Div. hundeutgifter	kr. 2.100
Div. reiseutgifter	kr. 43.700
Merutgifter til peiling av radiomerket bjørn	kr. 30.000
Utestående regninger	ca kr. 10.000

-----  
Total kr.594.200

## 3. Vurdering av ordningene.

Bjørnens atferd varierer mye fra år til år. Derfor er det umulig å måle hvorvidt de forebyggende tiltak som settes inn virker begrensende på skadeomfanget. Rapporter fra de beiteområdene som har mottatt tilskott til tilsyn, tyder imidlertid på at disse tiltakene virker positivt. Videre er det viktig at tiltakene settes i verk raskt. Dette krever en rask dokumentasjon av skadenes omfang og forløp. Tilsynet bidrar også til den videre dokumentasjon. Dette kan utvilsomt virke forebyggende samtidig som det skaper større trygghet hos den enkelte saueier. Dermed legger en grunnlag for en økende aksept for den rovdyrpolitikk som myndighetene har lagt opp til.

Samarbeidet med Hedmark Sau- og Geitalslag og de enkelte lokallag har, etter fylkesmannens erfaring, fungert meget godt. Det har hele tiden vært en åpen kommunikasjon mellom fylkesmannen og organisasjonene. Dette har skapt tillit, hvilket er en forutsetning for et konstruktivt samarbeid. Riktignok har enkeltpersoner forsøkt å skape inntrykk av det motsatte gjennom innlegg og oppslag i avisene. Slike forsøk er ved flere anledninger tilbakevist av Hedmark Sau- og Geitalslag. Fylkesmannen er således meget godt tilfreds med dette samarbeidet.

Ved kartlegging av sauebeiter og sauetetthet i de viktigste bjørneområdene, har vi hatt god hjelp av Hedmark Sau- og Geitalslag, mange lokallag og landbrukskontorene. Vi må likevel med beklagelse konstatere at man i et par kommuner har motsatt seg slik kartlegging. Materialet vi her har skaffet til veie skaper et grunnlag for vurdering av både kortsiktige og langsiktige tiltak.

Det er for tidlig å trekke entydige konklusjoner vedrørende effekten av å skremme bort radiomerket bjørn fra beiteområdene. Vi vil imidlertid ikke utelukke at dette tiltaket kan ha bidratt til reduserte skader i 1990.

Jaktordningen som vi forsøkte i 1990 forutsetter at en finner en jaktleder med tilstrekkelig erfaring fra bjørnejakt. Det er videre viktig at vedkommende oppfatter sin rolle som fylkesmannens medarbeider. Ved siden av å kunne organisere og lede et jaktlag, må han også kunne mestre en ofte massiv pågang fra massemedia. Det er hyggelig å kunne slå fast at jaktleder Per Martin Lokholt oppfylte alle våre ønsker og forventninger. Vi har også hatt god hjelp av Lokholt i samband med registreringer og dokumentasjonsarbeid. Samtidig har dette vært gode er-

faringer for Lokholt.

De økonomiske rammer som DN stilte til rådighet i 1990, har vært tilstrekkelige. Dette skyldes først og fremst at bjørneskadene såvel som andre rovdyrskader var relativt beskjedne i 1990. Får vi et nytt skadeår av samme omfang som 1989, vil det fort bli snaut med penger til viktige tiltak. Ved siden av en effektiv organisering av virksomheten, er det av avgjørende betydning at en setter inn positive tiltak raskt. Dette krever rimelige økonomiske rammer. Da oppnår vi tillit til at forvaltningssystemet fungerer effektivt, og våre muligheter for å sikre levedyktige bestander av våre store rovdyr øker. De ordningene vi har hatt i Hedmark de seinere år, er å oppfatte som forsøksordninger. Etter fylkesmannens oppfatning, har vi nå funnet fram til virksomme tiltak som det bør satses på i det videre arbeid. Erfaringene fra Hedmark bør også ha overføringsverdi til andre fylker.



# SKYTER VI VÅRE SISTE BJØRNER?

*Au professor Kåre Elgmork, Universitetet i Oslo*

Etter en 4-ukers studietur i bjørneområder i Nord-Amerika var det et sjokk å komme hjem og finne avisutklipp med overskriften "To bjørner kan felles". I det kontinentale USA regner man med å ha i underkant av 1000 grizzlybjørner, som er samme art som vår bjørn. De fins i villmarksområder i den nordvestlige del av statene. Det anser amerikanerne som et minstemål, og har forlenget erklært grizzlybjørnen som truet art som ble beskyttet ved en spesiell føderal lov i 1975. Det gjøres store anstrengelser for å bevare og øke bjørnebestanden, bl.a. ved å innføre unge hunddyr fra Canada. Ugagnsbjørn som er til bryderi for eksempel i nasjonalparkene, fanges inn og flyttes til andre områder. Man bestreber seg på så vidt mulig ikke å drepe bjørn. Og antall grizzlybjørner som er blitt skutt ved ulovlig eller lovlig jakt, er stadig blitt redusert og er idag nede på et meget lavt tall.

## **Uvisst antall bjørner**

Så til Norge. Vi kjenner ikke til hvor mange bjørner vi har i landet. En offisiell, men ukritisk gjennomført undersøkelse publisert i midten av 1980-årene ga et altfor optimistisk tall. Rapporten konkluderer også med at bjørnestammen var økende, uten at det var noe objektivt grunnlag for en slik påstand. Allerede året etter ble det offisielle tallet på bjørn redusert til under en halvdel av tidligere anslag. Faktum er at vi ikke vet noe om antall bjørn i Norge, ikke engang tilnærmedesvis. Det er endog mulig at vi ikke har reproduserende bjørn igjen. Radiomerket bjørn har vist at mange individer som observeres i sørøstlige områder av landet, er innvandrere fra Sverige.

## **Uforsvarlig**

Situasjonen tilsier derfor den aller største forsiktighet fra forvaltningens side i bruk av fellingstillatelser. Likevel gis det fellingstillatelser hvert år for bjørn dersom den gjør en viss skade på saueholdet. Med dagens dystre og usikre situasjon for bjørnestammen er dette en uholdbar ordning. Enten skyter vi på de siste rester av opprinnelig norske bjørnestammer, eller på innvandrede svenske bjørner som dermed får store problemer med å etablere seg i norske områder. Begge deler er uforenlig med et moderne naturvern hensyn og med Bernkonvensjonens intensjoner som Norge har sluttet seg til. Det er uforsvarlig å gi fellingstillatelse, endog for flere dyr samtidig, for et rovdyr med en så usikker status og reproduksjonsmulighet. Andre argumenter er at om en bjørn har tatt endel sau på et sted, vil den vanligvis å benytte seg med dette og behøver ikke siden gjenoppta sauedrepingen. Det er derfor ikke alltid nødvendig å drepe en såkalt slagbjørn for å stoppe angrep på sau. Det er også nå mulig å fange og merke slagbjørn med radio og holde den under oppsyn, eventuelt flytte den til andre områder, istedenfor å benytte den gammeldagse og primitive drepemetoden. Ut fra det vi idag vet og spesielt ikke vet, må bjørnen oppføres som direkte truet dyreart i Norge i likhet med USA, og det må innføres en mye mer restriktiv forvaltning hvor fellingstillatelser ikke blir gitt som rutine ved enhver relativt beskjeden skade på husdyr. La oss også i praksis forsøke å gjøre Brundtland-Norge synlig på det internasjonale naturvernkart.

Fra Aftenposten 2/10-90.

## Sau i norsk utmark

I et radioprogram med opphetet diskusjon om sau og ulv sa *Viggo Ree* at han ikke skjønnte norske bønder som sendte sauene sine ubeskyttet ut i norsk villmark, og aldri har jeg vært mere enig i en uttalelse.

Særlig etter denne sommeren, som for meg ble det rene saue-marerittet.

Jeg bor i utkanten av «norsk villmark», med alle slags norske husdyr på utmarksbeite om sommeren (med alt hva det medfører av ulemper: hundene i band hele sommeren, okser i grønnsakshagen, sauer over det hele, kuer i havnehagen til hestene, ingen mulighet for mosjonering av hestene på grunn av hesteflokker i skogen osv), terrenget er ekstremt uvennlig. Steinet, bratte skrenter som ender i trange kløfter og viltre bekker, nedfalte trær over stier og gamle piggrådgjerder alle steder. Å gå tur i dette området betyr en regelrett kraftanstrengelse, og mange tør ikke ha hundene løse der pga. stupene og det steinete terrenget. Til og med harejegerne holder seg unna dette området, og da. . . .

Men sauene slippes der. Hele sommeren gjennom går de og sliter seg gjennom stein og kvist og kvas og ufremkommelig mark. De må ned stupbratte skrenter — 50-100 meter dype, for å komme til vann i bekken, og de dype kulpene innimellom glatte steiner er de rene fellene.

Jeg må tilstå at jeg lider meg gjennom sommeren sammen med sauene.

Denne sommeren ble verre enn verst.

### Hjerteskjærende

Først på sommeren, rett etter slipping, hørte jeg på brekingen at noe var på ferde. En sau brekte hjerteskjærende, men tidde bom stille når jeg nærmet meg, og jeg fant derfor ikke ut hvor den var før etter to døgn strabaser og klatring. Brekingen kom fra ett og samme sted, så jeg skjønnte at den måtte stå fast.

Jeg fant den, inntullet i piggråd, hysterisk av redsel, og moren like redd i nærheten. Jeg fikk den løs, og bortsett fra noen blodstriper, så den like hel ut. Jeg prøvde å rille opp piggråden og henge den vekk på noen stolper, slik at den skulle bli ufarlig — få

den med meg var ikke tale om, det var så vidt jeg greide å komme meg fram uten noe å dra på. Jeg slet meg fram og brukte over 2 timer på en strekning som i luftlinje neppe er over 300 meter. Jeg måtte gi opp. Stedet var så fullt av piggrådkveiler, -ruller, og vaser for ikke å snakke om løse biter, at jeg ville trengt en trailer for å få det med. Skogsmaskinene hadde bare subbet det ut til siden, slik at de gamle gjerdene var blitt store fellere for dyr.

Jeg ringte sauens eier og fortalte om dette, og ba ham ta sauene lengre opp, på grunn av piggråden. Ikke fikk jeg takk for innsatsen, og ikke ble de flyttet, og ingen nevnte noe om piggråd. — De gikk i samme området 3 mnd. etter dette, og hver gang noen brekte, så fikk jeg nærmest hjerteattakk.

### Bare hodet over vann

Utover sommeren ble det tørrere og tørrere, og de fikk problemer med å finne vann. De måtte klyve nedover de stupbratte sidene og ned i kløfta og de dype hullene for å få drikke. Hundene og jeg har turen vår langs denne kløfta, på den andre siden, og det var det som gjorde at neste ulykkes-sau ble reddet. Hundene markerte at noe var nede i kløfta, og jeg kjenner dem så godt at jeg så at noe var galt. De reagerer forskjellig på vilt, sau, folk og hunder, og dette var annerledes. Jeg kravlet ned for å se, måtte binde hundene i et tre for å komme meg ned — og der — nede i en kulp og bare med hodet over vann sto en sau. Jeg trodde først den var død, den var helt livløs — den hadde sikkert stått der en stund. Men så rørte den på seg, og så på meg. Jeg prøvde å komme ned til den, men måtte gi opp, det var ikke sjanse for å greie det. Det var bare å

løpe hjem alt remmer og tøy kunne holde, ringe etter saue-eieren og forlange aksjon. Med en mann til hjelp, rep og tau, kom de — for en gangs skyld fort.

Sauen ble reddet. Den var helt utslitt, og kunne nesten ikke stå, men den var i hvert fall i live, og ble tatt med hjem.

### Piggråd-felle

Da sauene ble hentet hjem 2 uker senere, manglet det et lam. Ligger det i en kløft også? Eller har det omkommet i en piggråd-felle? Ikke vet jeg, og jeg håper det blir noen andre som finner det isåfall — nå orker ikke jeg mer av sau i norsk utmark.

For ikke å snakke om saue-eiere. De skylder på hunder og ulv og bjørn — men det finns andre farer — styggere farer — og dem er det mye, mye mere av enn både hunder og ville dyr tilsammen: nemlig norsk villmark, og som om ikke den er ille nok, all piggråden som ligger som fellere alle steder.

Jeg sier meg helt og fullt enig, *Viggo Ree*: jeg begriper ikke norske bønder som sender forsvarsløse sauer ut i norsk villmark. I et terreng som hunder kvier seg for å gå i, og uten tilsyn hele sommeren, med vannmangel, og i områder som myldrer av piggrådvaser som ingen glipper å fjerne.

Jeg håper i alle fall jeg har gjort meg fortjent i dette livet til å slippe å bli sau i det neste.

*Turid Rugaas, Geithus*



Siste nytt fra «ulveforskningen» i Norge...

# Ulve-spor i Kroken!

Alt tyder på at søgnomsuste "Vegårshei-ulven", som endte sine dager i 1984, nå med stor sikkerhet har fått en etterfølger, og det et betydelig mindre eksemplar av arten - en tisper.

Søndag ettermiddag kom nemlig Johnny Skoglund fra Hauglandsgrenda i Kroken over spor i

ca. 15 cm. nysne på skogsbilveien ved Vølane i Brødsjø Statsskog, spor som han omgående kunne slå fast at stammet fra ulv. Dyrets relativt små fotspor og spor etter vannlatning tydet på at det er en tisper, som nå har gått de samme traktene som "Vegårshei-ulven" i sin tid hadde for vane å trafikere fra Drangedal over fylkesgrensen til Digerdal i Gjerstad, og videre vest.

**INGEN TVIL**

Otto Skoglund, far til Johnny,

fikk mandag med seg Halvard Eikhaugen, velkjent jeger/skoggangsmann i Kroken, for å se nærmere på Johnnys sporfunn, og de var ikke i tvil om at det fortsatt rusler et eksemplar i ulvepels i disse grensetraktene mellom Telemark og Aust-Agder. Både sentrale og lokale viltstyremyndigheter ble kontaktet, og tirsdag var det representanter for Drangedal Viltneemd i Brødsjøskogen for å konstatere at det virkelig var ulv som der har satt spor etter seg.

**ØNSKER IKKE LIVET AV NOEN**

- Hva mener så gjerstølene, som tydeligvis har bidratt stort med får, for ikke så si kål, til en vandrende ulvinnens matseddel dette året? Mellom 35 og 40 sau som er gått tapt, eller ca. 10 prosent av et samlet tall på beite i Digerdal-traktene.

- Det er visst ikke noen av oss som ønsker livet av en sulten ulvinn, men en burde vel ha et visst krav på erstatning for "foringen", sier en av dem, Kristen Øybekk.

**TAP MÅ ERSTATTES**

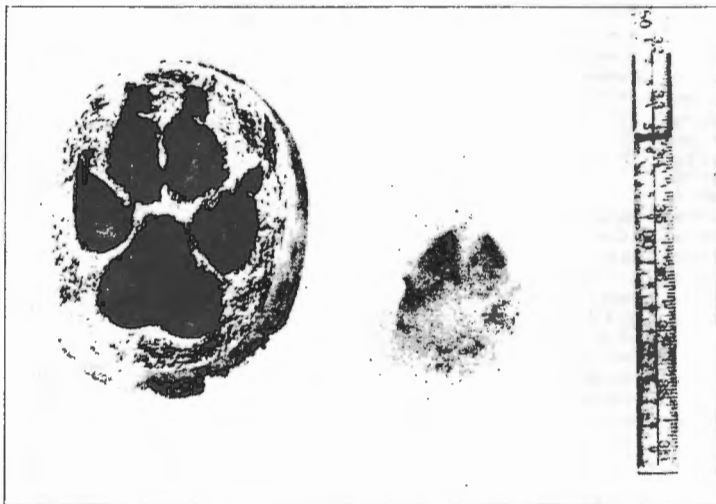
- Men hva så ifall fristen for søknad om erstatning er utløpet når det ondsider kommer for dag at ulv kan være syndebukken?

- Jeg for min del ser det rimelig at tap erstattes, og skal ihvertfall sørge for at slik søknad blir videereksperert til Viltdepartementet, sier Arthur Løite, formann i Gjerstad Viltneemd.

Heller ikke Otto Skoglund tror det er noen form for ulve-hets i Gjerstad eller Kroken.

- Vi synes faktisk det er artig "å ha en ulv sammen"! Når bare de ansvarlige myndigheter betaler saueierne erstatning for tap som ulven påfører dem, tror jeg avgjort at denne ulven vil få leve, slutter Skoglund.

Eng.



**ULV OG ULVINNE:** Otto Skoglund med Hillestad Galleri's bronse-avtrykk i original etter "Vegårshei-ulven". T. h. sønnen, Johnny (18), som søndag kom på ulvinnesporene i nysne ved Vølane i Brødsjøskogen. Her med tomrestokken ved sporet, 15 cm. nede i snøen.

**Varden**

ONSDAG 28. NOVEMBER 1990

# - Endelig bekreftelse på at det er ulv i Telemark

- Uten at jeg har vært på befaring i Drangedal og sett sporene, vil jeg likevel påstå at endelig har vi fått en bekreftelse på at det er enda en ulv i grense-traktene mellom Aust-Agder og Telemark. Vi har fått flere meldinger om spor-observasjoner, men da

**30** ROLF NILSSEN

Mysterud kan opplyse at man våren 1988 registrerte en ulv på vandring fra Blefjell mot Siljan, og senere er det kommet flere spormeldinger uten at disse er blitt endelig bekreftet. Spor av ulv og hund kan forveksles. Det er også meldt om to ukjente ulvelignende dyr i regionen, men Mysterud kunne ikke si noe mer detaljert om denne observasjonen igår kveld.

- Vi får stadig meldinger om streifdyr av ulv langs fjellkjedene våre, og spormeldinger fra Aust-Agder og Telemark er blitt diskutert hos oss. Nå er all tvil feiet til side, sier Ivar Mysterud.

Et par år før fellingen fellingen

av ulven på Vegårshei i 1984, ble det utarbeidet en rapport om ulveforekomst i Vegårshei. Dengang var man usikker på om det var en eller flere ulver i området. "Fordelingen av meldinger i tid og sted er ikke slik at vi med sikkerhet kan vurdere antallet til mer enn en ulv, det vil si antatt ulv. En melding fra Vegårshei om to dyr ifølge er dessverre av en slik karakter at den ikke kan tillegges vekt. Men fordelingen av meldinger er imidlertid slik at en må være åpen for en tolkning som tilsier at vi kan ha ulv i 2, eventuelt 3 områder (Lillesand og Vegårshei/Drangedal, eventuelt alle tre).

- Jeg legger også vekt på at ulvmeldinger fra Vegårshei indikerer at "Vegårshei-ulvene" kan

på barmark. Jeg har snakket med folk i Drangedal som har sett sporene i nysnøen, og det er etter min mening ingen tvil lenger, sier Ivar Mysterud ved Biologisk Institutt ved Universitetet i Oslo til Varden.

være relativt stasjonære og har hatt fast tilhold der i lengre tid, skrev ulveforskeren dengang, Ole J. Sørensen i en rapport, to år før Vegårshei-ulven ble skutt.

## KAN IKKE UTELUKkes

Sørensen sier klart i sin rapport fra 1982 at "det kan ikke utelukkes at det er flere dyr, men for å få klarhet i dette må det komme spørsmål."

I 1987 fastslo viltforskeren Hanne Christensen hos fylkesmannen i Aust-Agder at det ikke hadde vært observert sikre ulvespor etter at Vegårshei-ulven ble avlivet vinteren 1984. Men nå dukker altså nye ulvmeldinger opp, og mange ting tyder på at enda en ulv lever i traktene mellom Aust-Agder og Telemark.

Det er lovbestemte erstatningsregler når de store, totalfredede rovdirene bjørn, jerv og ulv tar sau og andre husdyr. Når gaupe dreper sau, utbetales ingen erstatning. Gaupe er det jakttid på fra 1. november til 15. april.

I 1984 etter at Vegårshei-ulven ble skutt, betalte Direktoratet for viltforvaltning ut nærmere 780 000 kroner i erstatning etter ulveskader. Etter fellingen på Vegårshei falt erstatningene drastisk, men i 1988 fikk man igjen stor økning i tapstallene, og erstatningssummen etter ulvens innhogg i sauebestanden kom opp i 680 000 kroner. Ialt 359 sauer ble erstattet, men ingen i Agder-Telemark-regionen.



# Neida, ikke noen ulv i Drangedal!

Endelig bekreftelse på at det er ulv i Telemark, sto det i en overskrift i Varden torsdag der det ble vist til sporfunn i ytre Drangedal mot grensen til Agder. Ivar Mysterud sitter i sitt lune rede i Oslo og slår dette fast uten å ha vært på stedet og sett sporene som dyrepotene har avsatt.

Odd Frydenlund Steen ved Fylkesmannens miljøvernnavdeling ville ved selvsyn få bekreftet hva som virkelig hadde rørt på seg der i traktene og reiste bortover torsdag. Han kan etter denne turen bekrefte at det ikke er tale om noen ulv. Et stort hundedyr har det riktignok vært, men akkurat hvilket kan ikke slås helt fast. Det kan ha vært en stor rev og det kan ha vært en stor hund, men absolutt ikke en ulv. Sporavstanden, det vil si avtrykket mellom hver gang frambeinet settes ned, er for en voksen ulv omkring 1,60 meter. Stegavstanden på dyret i Drangedal var ikke mer enn 80-90 cm.

Når først dette med ulvespor igjen er bragt på bane vil vel flere

mene å ha sett ekstra store spor ute i terrenget. Vi skal vel aldri si aldri, men det vil bli sett på med den største skepsis hvis det kommer flere meldinger om at det antas å være ulv på ferde. Men hvis det virkelig skulle vise seg at det tasler skrubb i Telemark og sydvest i nabofylket, vil noe slikt bli betegnet som svært overraskende.

Miljøvernnavdelingen vil svært gjerne ha melding fra folk som mener å ha sett noe "mistenkkelig" med hensyn til spor, da vil dette bli nærmere undersøkt.



# VILT OG MILJØGJENGEN PÅ JAKT ETTER ULVESTAMMEN I TRYSIL

– Det var jammen godt å treffe deg, slekk at vi itte bare driv og prater på telefon!

.....– Når det gjeld detta med innavisproblematikken overlater je detta innlegget tell'n Bjørn, – bror min..



– med denne lille idyllen ønsker vi alle våre medlemmer en riktig

God Jul, og et godt nytt rovdyrår!

© Håke Ravelle 1990

## STYRET

Leder	Morten Bilet, Slengåsen 7, 2020 Skedsmokorset	priv. 06-879439 arb. 02-160010
Sekretar	Roar Solheim, 5843 Slinde	priv. 056-79367 mobil 094-25188
Kasserer	Jon Bekken, H. Hårdrådes v. 4, 2322 Ridebu	priv. 065-26984
Redaktør	Hilde Aaseth, Nordvivegen 60, 2312 Ottestad	priv. 065-78356 arb. 065-27540
Styremedl.	Paul Granberg, 2620 Follebu, Bjarne Enger, Flinterud, 2145 Galterud	priv. 062-20006 priv. 066-67664
	Yngve Kvebak, Maridalsvn. 225 C, 0467 Oslo 4	priv. 02-950866
Vararepr.	Astrid Haagensen Bergabakken 4, Brevik, 1464 Fagerstrand	priv. 09-939187
	Arne Flor, G. Knudsens v. 36, 4815 Saltred	priv. 041-31695
	Geir Sjeli, Furusvingen 33, 2164 Skogbygda	priv. 06-908535
	Hans-Jørgen Wallin Weihe, Thorstadvei 6, 2600 Lillehammer	priv. 062-58394



# Lokalkontakter

(i tillegg til styret)

## Nord/Midt-Troms

Hans Prestbakmo  
Trollbakken 6  
9220 Moen  
j/p 089-31324

## Sør-Troms

Ole Halvorsen  
Straumen  
9410 Borkenes  
p 082-92492

## N-Trøndelag

Svein Georg Hove  
c/o R. Kvelstad  
Høvdingvn. 55  
7700 Steinkjer  
p 077-62559  
j -66279

## Ottadalen

Per Bådshaug  
Boka 155  
2686 Lom  
p 062-11418

## Land/Valdres

Geir Høitomt  
Bygdinvn. 6  
2900 Fagernes  
p 063-60120

## Øvre Romerike

Geir Sjøli  
Furusvingen 33  
2164 Skogbygda  
p 06-908535

## Nedre Romerike

Nils Ivar Vestby  
Jernebanevn. 12  
1920 Serumsand

## Buskerud

Ulf Myrvold  
Ramberg landpost  
3600 Kongsberg  
p 03-762482

## Aust-Agder

Arne Flor  
Gunnar Knudsens v 36  
4815 Salttrød  
p 041-31695

## Finmark

Hans Dransfeld  
9930 Neiden  
p 085-96307

## Nord-Helgeland

Tom Birik Ness  
Almenningen 14  
8614 Ytterøen  
p 087-68821  
j -51047

## Trollheimen

Morten Ree  
7332 Løkken  
p 074-96391

## Røros

Tom Johansen  
Skjefeldalen  
7460 Røros  
p 074-13835

## Nord-Østerdal

Hans J. Engan  
2500 Tynset  
p 064-80440

## Elverum

Burny Iversen  
Nordborgvn. 7  
2400 Elverum  
p 064-13851  
-11800

## Kongsvinger

Ole-Johnny Myhrvold  
Soleiebakken 62  
2200 Kongsvinger  
p 066-14036

## Eidsvoll/Hurdal/Nannestad

Hallgeir B. Skjelstad  
2090 Hurdal  
p 06-989041

## Maridalen/Hole/Ringerike

Viggo Ree  
Pamperudbakken.  
3506 Røyse  
p 067-37715  
j 02-426570

## Vestfold

Jørn Thollefsen  
Hagtvedt  
3270 Nanset  
j 034-99500

## Sør-Trøndelag

Jon Østeng Hov  
7480 Ålen  
p 074-15477

## Møre og Romsdal

Gunnar Godø  
N. Windsv. 6  
6009 Ålesund  
p 071-37117

## Sogn og Fjordane

Anne Rudsengen  
Postboks 72  
5881 Kaupanger

## Nordaland

Rune Olav Vetås  
Marikollen 6  
5088 Hjelserken  
j 05-239089  
p -185282

## Rogaland

Svein Efteland  
Boka 190  
4080 Kleppe  
j 05-421107  
p -483347

## Vest-Agder

Eivind Hauland  
4653 Hægeland  
j 042-22265

RETURADRESSE:

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 17

2420 Trysil

